

Tillväxt, mångbruk, värdeskapande av skogen som resurs

Underlagsrapport från arbetsgrupp 1
inom nationellt skogsprogram

Författare

Göran Andersson, Friluftsförbundet
Märta Berg, Naturskyddsföreningen
Ulf Bergkvist , Bergkvist-Insjön
Karin Ewelönn, GS-Facket
Mats Forslund, Jämtland Härjedalen Turism
Stig Hansson, Hela Sverige ska leva
Erik Hjærtfors, Småågårnas riksförbund
Daniel Ligné, Svenska Jägarförbundet
Lotta Möller, Skogssällskapet
Olle Nyman/Tjarls Metzmaa, Sverok
Erik Petré, Häradsallmäningsförbundet
Karin Perers, Mellanskog
Elisabet Salander-Björklund, Bergvik Skog
Lena-Liisa Tengblad, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet
Peter Westman, Världsnaturfonden

Ordförande

Elisabet Salander-Björklund, Bergvik Skog
Peter Westman, Världsnaturfonden

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	6
1. Bakgrund och uppdrag.....	11
1.1 Bakgrund.....	11
1.2 Uppdrag.....	11
1.3 Uppdragets genomförande.....	12
2. Utfall av processens delmoment.....	15
2.1 Omvärldsanalys.....	15
2.2 Inventering av tillgångar och brister.....	18
2.3 Målbilder.....	19
3 Strategiska rekommendationer och åtgärdsförslag.....	20
3.1 Strategisk rekommendation – Lyft och utveckla skogens alla värden.....	21
3.1.1 Åtgärdsförslag – Kartlägg skogens alla värden.....	22
3.1.2 Åtgärdsförslag – Skapa en centrumbildning för mångbrukande av skog.....	23
3.1.3 Åtgärdsförslag – Skapa incitament för ökat mångbruk av skog.....	24
3.2 Strategisk rekommendation – Ett kunskapskliv för skogen.....	26
3.2.1 Åtgärdsförslag – Vässa forskning, högskola, universitet och yrkesutbildningar.....	27
3.2.2 Åtgärdsförslag – Handslag om mer skog i skolan.....	29
3.2.3 Åtgärdsförslag – Mer folk i skogen och mer skog i folket.....	31
3.3 Strategisk rekommendation – Sätt fart på mångbrukandet av skogen.....	33
3.3.1 Åtgärdsförslag – Skapa Arena skogen – regionala utvecklings- och samverkansforum.....	34
3.3.2 Åtgärdsförslag – Stärk aktivt möjligheterna att leva, bo och verka i Sveriges skogsbygder.....	35
3.3.2.1 Åtgärdsförslag – Genomför förslag från den parlamentariska landsbygdskommittén delredovisning.....	36
3.3.2.2 Åtgärdsförslag – Utred artskyddsförordningen för att säkerställa att den är tillämpbar, effektiv och rättssäker.....	36
3.3.2.3 Åtgärdsförslag – Gör tillämpningen av strandskyddet mer rättvis över landet.....	37
3.3.3 Åtgärdsförslag – Växla upp jobbskapande och företagsutveckling inom skogens mångbruk.....	38
3.3.3.1 Åtgärdsförslag – Uppdra åt myndigheter och relevanta aktörer med ansvar för tillväxt och företagsutveckling att göra en satsning för skogens mångbruksföretag.....	39
3.3.3.2 Åtgärdsförslag – Jobb i skogen för nyanlända och långtidsarbetslösa.....	40
3.3.3.3 Åtgärdsförslag – Satsa på digital information.....	41
3.3.3.4 Åtgärdsförslag – Regeringen bör göra en satsning för att stärka nätverk för skogsägande kvinnor.....	42
3.3.3.5 Åtgärdsförslag – Trä och design.....	42
3.3.3.6 Åtgärdsförslag – Regeringen bör fortsätta verka för att säkra enskilda näringsidkares beskattningsneutralitet i relation till andra företagsformer.....	43

Bilagor.....	44
Bilaga 1: Medverkande.....	44
Bilaga 2: Särskilt yttrande.....	45
Bilaga 3: Vägledning till arbetsgrupp 1.....	47

Ordföranden har ordet

Vi har haft det stimulerande uppdraget att vara ordförande för arbetsgrupp 1 inom det nationella skogsprogrammet. Arbetsgruppens uppgift har varit att utveckla förslag till strategiska rekommendationer och åtgärdsförslag under den breda rubriken *Tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs*. Arbetsgruppen har besatt av ett brett urval av representanter från olika intressenter med skogen som bas. Arbetsgruppen har strävat efter att skogens alla värden, såväl de värden som kommer av traditionellt skogsbruk som sociala- och andra värden som skapas av och i skogen, ska var tydliga och större när programmet har fått genomslag. Arbetsgruppen har i diskussionerna utgått från att de i grundlagen skyddade äganderätten och allemansrätten inte ska ändras.

Arbetsgruppen har träffats vid åtta tillfällen och dess medlemmar har med stort engagemang tagit aktiv del i arbetet. Även idéer från departementets regionala dialogmöten under hösten 2015 och ”speeddating” våren 2016 med landsbygdsministern har kommit in och behandlats. Processgruppen har i sitt arbete med att förbereda mötena beaktat inkomna idéer och mellan arbetsgruppsmötena har processgruppens uppgift varit att vidareutveckla de förslag som gruppen tagit fram. Gruppmedlemmarnas breda och djupa kompetenser har varit avgörande för framgången i arbetet.

Diskussionerna har varit fokuserade på mångbruk, och skogens sociala värden, samt möjligheten att skapa tillväxt och jobb och därmed kunna leva och verka på landsbygden nära där träden växer. Gruppens definition av mångbruk innebär att skogen används för flera olika syften. Syftena kan vara både kommersiella och icke-kommersiella.

Vi har haft en öppen och bra dialog i mötena och en stor enighet har funnits i många frågor, men under arbetets gång har det tydliggjorts att det från någon enstaka representant funnits avvikande uppfattningar kring några förslag.

Vi överlämnar härmed arbetsgruppens rapport till regeringen med hopp om att denna och andra arbetsgruppers rapporter blir en bra grund för det fortsatta arbetet med det Nationella Skogsprogrammet.

Stockholm i september 2016

Elisabet & Peter

Sammanfattning

Strategisk rekommendation – Lyft och utveckla skogens alla värden

Åtgärdsförslag – Kartlägg skogens alla värden

En kartläggning av skogens sociala värden genomförs. Tre länsstyrelser uppdras att genomföra och lämna en redovisning av kartläggningen, i samverkan med ett par pilotkommuner samt i dialog med markägare och andra intressenter.

En vägledning tas fram för hur man i fysisk och skoglig planering kan beskriva de sociala värdena i monetära och icke-monetära termer där ägande- och brukanderätten beaktas. Uppdraget riktas till Boverket och Skogsstyrelsen i samverkan med andra berörda aktörer t ex markägare, andra myndigheter och ideella organisationer.

Åtgärdsförslag – Skapa en centrumbildning för mångbrukande av skog

Skapa en centrumbildning för tvärvetenskaplig forskning kring mångbruk av skog.

Centrumbildningen ges ett inledande uppdrag att utveckla modeller där värdet av skogens alla värden integreras i eller kombineras med traditionell skoglig analys.

Åtgärdsförslag – Skapa incitament för ökat mångbruk av skog

Ett regeringsuppdrag bör lämnas till relevanta myndigheter att analysera hur incitament kan skapas för att göra mångbruk mer attraktivt för markägare, entreprenörer och andra aktörer.

Analysen ska baseras på erfarenheterna från förslag 3.1.1. och 3.1.2.

Formellt skyddad natur tillgängliggörs och marknadsförs för att utvecklas som besöksmål.

Lokala entreprenörer och aktörer som verkar i sådana områden stimuleras och synliggörs.

En analys påbörjas kring kulturvärden i skogslandskapet utifrån kulturmiljömålet att bevara, utveckla och använda kulturarvet.

Strategisk rekommendation – Ett kunskapskliv för skogen

Åtgärdsförslag –Vässa forskning, högskola, universitet och yrkesutbildningar

Forskning: En satsning bör göras på spetsforskning inom relevanta områden för svensk skog, inklusive mångbruk och skogens sociala dimensioner. En särskild satsning på en centrumbildning för forskning inom mångbruk, se förslag 3.1.2.

*Utbildning:*Förändringar bör göras så att de skogliga högskoleutbildningarna ges i form av en grundnivå (skoglig kandidat) och en avancerad nivå (skoglig master). Efter avklarad kandidat- och masterexamen erhålls rätten att titulera sig Skogsmästare respektive Jägmästare. Det bör vara möjligt att läsa till kandidat och master på åtminstone tre studieorter belägna i norra, mellersta respektive södra Sverige. Antalet platser till masterutbildningarna ska bidra till en hög akademisk nivå på masterexamen.

De skogliga utbildningarna bör i ökad grad vara möjliga att läsa på distans, då förbättrad tillgänglighet kan göra dem mer attraktiva för en bredare bas av sökande.

För branschspecifika behov bör möjligheterna utforskas att, tillsammans med yrkeshögskolan, ta fram skogsrelevant påbyggnadskurs för personer med olika examen,

t.ex. ingenjör och ekonom.

Universitet med skogliga utbildningar uppmanas att samverka med andra universitet och lärosäten för att bredda intresset för kurser om skogens nyttor. De bör ta fram anpassade kurser eller inlärningsmoduler som kan tillföra relevant kunskap om skogen för studenter inom discipliner som exempelvis pedagogik, design, vård och omsorg, turism och marknadsföring. Inrättandet av en skoglig översikt kurs, lik den som finns inom juridiken, dvs juridisk översikt kurs (JÖKEN), bör övervägas.

Med avstamp i ovanstående förslag bör regeringen tillsätta en utredning med bred representation om hur de skogliga utbildningarna bättre kan svara specifikt mot skogsnäringens behov, men även hela mångbrukets kompetensbehov. Förslag på åtgärder för genomförande bör lämnas.

En marknadsföringsinsats bör genomföras för att locka en bredd av sökande till de skogliga utbildningarna.

Åtgärdsförslag – Handslag om mer skog i skolan

Skogsfären (myndigheter, skogsnäringen, ideella organisationer) bör komma samman för att gemensamt slå fast att fler barn och ungdomar ska kunna mer om skog och att de ska vistas mer i skogen. Det behövs en grundläggande kunskap om skogen som plats för glädje, hälsa och lek och allemansrättens rättigheter och skyldigheter. Därtill behöver barn och unga ges ökade kunskaper om skogen som en nyckel till ett hållbart samhälle såväl som äldre och nya tiders skogsbrukande.

Eftersom kommunerna har ansvar för såväl skola, hälsa, vissa sommarjobb, ungdomsverksamhet och översiktlig planering är det lämpligt att kommunen får ett utökat ansvar för satsningen. Detta görs bland annat genom att kommunen skapar goda förutsättningar för vistelse i skogen under skoltid. Där det råder brist på skog nära skolor ska skolskogar etableras längre bort.

Skogsstyrelsen får lämna stöd för skolsatsningar och uppdraget bör genomföras i samverkan med Arena skogen¹ och kommuner. Naturvårdsverket får i uppdrag att stödja arbetet.

Uppdrag åt Skolverket eller annan aktör att utreda återinförande av friluftsdagar i grundskolan.

---

¹ Arena skogen presenteras i förslag 3.3.1

Åtgärdsförslag – Mer folk i skogen och mer skog i folket

För att uppnå "mer folk i skogen och mer skog i folket" behöver kunskap om skogen utvecklas även utanför skolor och utbildningar. Den skogliga allmänbildningen och kunskap om allemansrätten kan ökas genom folkbildning och nya kreativa lösningar. Att de rättigheter och skyldigheter som allemansrätten innehåller nyttjas och respekteras förutsätter en bred kunskap om allemansrätten i samhället. Genom riktade stöd för samverkan stimuleras civilsamhället att tillsammans med nyanländas organisationer skapa möjligheter för dem till skogs- och naturupplevelser.

En särskild satsning görs på att förmedla berättelsen om skogen. Skogsstyrelsen lämnar stöd till intressenter för genomförandet. Vad som ska gälla vid nyttjande av någon annans mark i gränslandet mellan allemansrätt och äganderätt, behöver förtydligas mellan markägare och nyttjare.

Strategisk rekommendation – Sätt fart på mångbrukandet av skogen

Åtgärdsförslag – Skapa Arena skogen – regionala utvecklings- och samverkansforum

Regionala forum bör inrättas för att sammanföra olika intressenter inom skogssfären för att skapa tillväxt, jobb och stärka ett brett värdeskapande av skogen. Arenan ska utgöra en bas för samverkansprocesser, utveckling och löpande dialog om de mångbrukade skogarnas aktuella frågor och utmaningar. Det behövs ofta regional och lokal implementering och anpassningar av nationella inriktningar. Den regionala arenan bör främja lokala dialoger.

Regeringen bör rikta ett erbjudande till aktörer med regionalt utvecklingsansvar i fem skogslän att som pilotregioner starta regionala "Arena skogen". Anslaget bör gälla ett år och i uppdraget ingår att redovisa framgångsfaktorer och förslag till fortsättning. Ambitionen är att alla regioner på sikt har ett sådant forum.

Länsstyrelserna blir en central part för aktörer med regionalt utvecklingsansvar att samverka med, vilket bör stödjas i regleringsbrev, likväl som att Tillväxtverket, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen bör få i uppdrag att stödja pilotarenorna i frågor som berör myndighetens ansvarsområden. Regeringen bör även rikta ett uppdrag till Statskontoret att följa och utvärdera pilotregionernas arbete i syfte att ge stöd för framtida arbete.

Som fortsättning på det nationella skogsprogrammet bör det inrättas ett programkansli inom Regeringskansliet. Kansliet bör ha en pådrivande, kommunicerande och samordnande funktion för ökat mångbruk och de regionala arenorna likväl som genomförande av hela programmet

Åtgärdsförslag – Stärk aktivt möjligheterna att leva, bo och verka i Sveriges skogsbygder

Framtidstron och entreprenörsandan i skogsbygderna behöver stärkas! En levande landsbygd är en förutsättning för att utveckla mångbruksnäringar och stärka konkurrenskraften i skogssfären. Arbetskraft måste finnas nära skogen. Attraktiva landskap med god infrastruktur ökar möjligheterna för upplevelser och företagande med skogen som bas.

Åtgärdsförslag – Genomför förslag från landsbygdskommittén den parlamentariska landsbygdskommitténs delredovisning²

Flertalet av frågor som diskuterats i denna grupp kan återfinnas i delrapporten och arbetsgruppen stödjer dess slutsatser när det gäller möjligheten att bo och verka på landsbygden.

Åtgärdsförslag – Utred artskyddsförordningen

Utred artskyddsförordningen för att säkerställa att den är tillämpbar, effektiv och rättssäker.

Åtgärdsförslag – Gör tillämpningen av strandskyddet mer rättvis över landet

En utvärdering bör göras av hur strandskyddslagstiftningen och dess tillämpning bättre kan möjliggöra dispenser för företagsverksamhet som är beroende av tillgång till strandnära lägen eller friluftsanordningar som bidrar till ökad tillgänglighet och rekreation.

Utformningen av LIS-instrumentet och de särskilda skälen för dispens från strandskyddslagstiftningen bör ses över för att uppnå ett mer ändamålsenligt strandskydd i hela landet.

Tillämpningen av reglerna behöver harmoniseras så att effekterna inte gynnar exploatering i städer framför exploatering i glesbygd.

Åtgärdsförslag – Växla upp jobbskapande

Växla upp jobbskapande och företagsutveckling inom skogens mångbruk.

Åtgärdsförslag – Uppdra åt myndigheter och relevanta aktörer med ansvar för tillväxt och företagsutveckling att göra en satsning för skogens mångbruksföretag

Uppdra åt Tillväxtverket att i samverkan med andra relevanta aktörer, t ex Vinnova och Almi, lämna förslag till åtgärder för att stärka mångbruksföretagande med skogen som bas. Det bör innefatta rådgivning, kompetensutveckling samt tillgång till investerings- och riskkapital.

Därtill behövs ytterligare satsningar på nätverksbildande och kommunikationsstöd för att synliggöra det goda med produkter och tjänster med skogen som bas. Delar av detta arbete bör läggas inom Arena skogen, till vilken tillväxtmyndigheterna bör ha en stödjande funktion.

Växla upp skogen – inför ett mikrostöd för ökat företagande med mångbruk som bas.

---

² På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder - landsbygdernas utveckling, möjligheter och utmaningar SOU 2016:26.

Åtgärdsförslag – Jobb i skogen för nyanlända och långtidsarbetslösa

En satsning föreslås på skötsel av skog i skyddade områden, skolskogar och eftersatta röjningar samt områden med höga sociala värden.

Åtgärdsförslag – Satsa på digital information

Gör Lantmäteriets och andra relevanta myndigheters kartmaterial tillgängliga för alla användare.

Åtgärdsförslag – Regeringen bör göra en satsning för att stärka nätverk för skogsägande kvinnor.

Skogsstyrelsen får i uppdrag att stödja arrangerandet av en årlig samlande nätverksträff för skogsägande kvinnor.

Åtgärdsförslag – Trä och design

I syfte att gynna efterfrågan av förädlade träprodukter såsom möbler och designföremål behövs kommunikation om dess fördelar. Mindre producenter kan behöva rådgivning i att paketera sitt träkoncept, ta sig till marknad och vidareutveckla sin affär. En centralt placerad resurs kan samordna nätverk och bidra till utveckling av förädlade träprodukter. Kontaktytorna bör öka mellan trä i design och arkitektur och allmänheten genom kreativa vägar, t ex genom satsningar i traditionella eller sociala medier.

Åtgärdsförslag – Regeringen bör fortsätta verka för att säkra enskilda näringsidkares beskattningsneutralitet i relation till andra företagsformer

Skogens särskilda förutsättningar med över tid ojämna intäkter och utgifter är viktiga i sammanhanget. Utformningen av regler för generationsskiften är viktigt för att stimulera till aktivt brukande.

1. Bakgrund och uppdrag

1.1 Bakgrund

Inom regeringens pågående arbete med att ta fram ett skogsprogram hålls en omfattande dialogprocess med organisationer, myndigheter och civilsamhället. Som en del av processen har fyra arbetsgrupper haft i uppgift att ta fram underlagsrapporter med åtgärdsförslag till regeringens fortsatta arbete med att ta fram ett skogsprogram. Arbetsgrupp 1 presenterar här sitt arbete.

De trender och sammanställningar som nu presenteras har revideras något i förhållande till en lägesrapport som tidigare lämnats och byggts på med bl.a. tillgångar, mål och framför allt strategiska rekommendationer och åtgärdsförslag.

1.2 Uppdrag

Vid inledningen av arbetet den 22 september 2015 gavs varje arbetsgrupp områden att arbeta med inom ramen för den övergripande visionen i skogsprogrammet ”Skogen – det gröna guldets – ska bidra med jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi.” Arbetsgrupp 1 har arbetat med en tidshorisont fram till 2030.

Grupp 1. Tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs

Hållbar tillväxt och jobb i skogen. Värdeskapande åtgärder för jobb och hållbar tillväxt i stad och på landsbygd, stärka företagandet, identifiera trösklar och ekosystemtjänster för att optimera nyttjandet av skogen, utbildningsbehov för kompetens och kunskap, jämställdhet och integration samt multifunktionalitet.

Skogens sociala värden. Den sociala dimensionen av hållbarhet, brukande och bevarande med utgångspunkt att bibehålla och utveckla upplevelsevärden, natur- och kulturturism, friluftsliv, idrott, attraktivitet, tillgänglighet och forskningsbehov. Kommunikation och samverkan mellan myndigheter, markägare och andra intressenter.

Utifrån uppdraget har arbetsgruppen formulerat följande frågeställning:

”Hur stimulera hållbar tillväxt, jobb och värdeskapande av skogen?”³

Arbetsgruppen har strävat efter att skogens alla värden, såväl de värden som kommer av traditionellt skogsbruk som de värden som skapas av skogens alla andra värden, ska vara tydliga och större när programmet har fått genomslag.

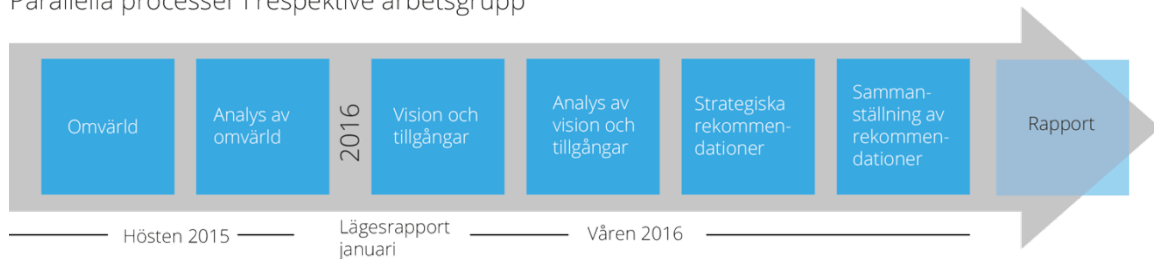
³ Här avses jobb som skapas i bygder där skogen finns. Med skogen avses inte bara träden utan även markerna och vattnet kring träden.

1.3 Uppdragets genomförande

De fyra arbetsgrupperna har arbetat parallellt med att ta fram underlag till det nationella skogsprogrammet. Under hösten 2015 inleddes arbetet i varje arbetsgrupp med att lägga grunden för arbetsgruppsprocessen i stort, för att därefter gå in i arbetet med omvärldsanalys.

En sekretariatsfunktion vid Näringsdepartementet har, med stöd av Skogsstyreslen och Kairos Future, bistått arbetsgruppen i processen att ta fram denna underlagsrapport.

Parallella processer i respektive arbetsgrupp

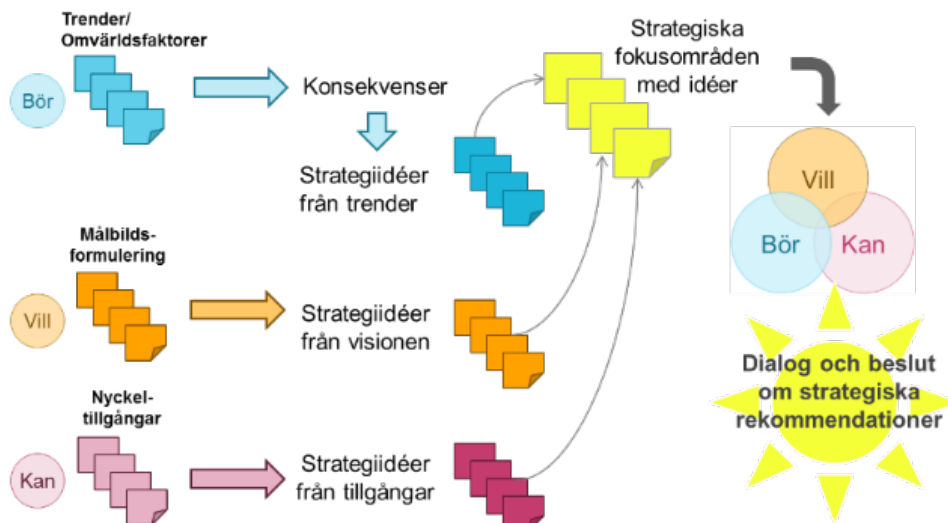

Figur 1. Tidslinje fram till slutrapport.

Arbetet har skett i en process med fyra faser:

1. Omvärldsanalys (BÖR): Vilka förändringar i omvärlden kommer ha väsentlig påverkan på förutsättningarna att nå visionen, med fokus på arbetsgruppens uppdrag?
2. Utveckling av målbilder (VILL): Vilka målbilder bör vägleda arbetet utifrån den gemensamma visionen och arbetsgruppens specifika ämnesområde?
3. En översiktlig inventering av för uppdraget relevanta resurser, tillgångar och begränsningar (KAN): Vad bör beaktas i termer av resurser och tillgångar (ex. kompetenser, fysiska resurser, strukturella resurser etc.) och begränsningar?
4. Syntes i form av strategiska rekommendationer. Utifrån de tre perspektiven ovan genereras idéer till handling som sammanförs i strategiska rekommendationer.

Processen i stort

Figur 2. Processens olika steg med BÖR/VILL/KAN fram till strategiska rekommendationer, Källa: Kairos Future.

Idéerna från de tre perspektiven (omvärld, målbilder respektive tillgångar) sammanfördes sedan av arbetsgruppen som identifierade strategiska områden och utvecklade förslag till strategiska rekommendationer vilka bidrar till att nå visionen för skogsprogrammet. Arbetsgruppen har även fått inspel med idéer från departementets regionala dialogmöten under hösten 2015 och ”speeddating” våren 2016 med landsbygdsministern.

1.4 Utgångspunkter

En stark äganderätt liksom allemansrätt är grunden för utvecklingen av mångbrukade skogar. Arbetsgruppen har i diskussionerna utgått från att de i grundlagen skyddade äganderätten och allemansrätten inte ska ändras.

En trygghet i respekten för äganderätten och allemansrätten ger förutsättningar för investering och utveckling av ny såväl som pågående näringsverksamhet och möjlighet för tillgänglighet för annan verksamhet som har skogen som bas.

Arbetsgruppen har som en del i processen diskuterat definitionen av begreppen mångbruk och sociala värden. Det finns flera olika definitioner av begreppen och arbetsgruppen har valt att arbeta med följande uttolkningar.

Mångbruk

Med mångbruk menas att skogen används för flera olika syften (t.ex. skogsbruk, naturturism, rennäring, naturvård, träförädling, jakt, trivsel, ideellt föreningsliv, rekreation, folkhälsa, arena för kulturyttringar m.m.). Syftena kan vara kommersiella eller icke-kommersiella.

Skogens sociala värden

Skogens sociala värden är värden för individen och samhället, som skapas av människans relation till skogen.

Ordet social pekar på att värdet utgår från människan. De värden definitionen omfattar rymms bland annat i bilden nedan, men omfattar också skogen som arena för lek, spel och andra aktiviteter.

Sociala värden enligt de skogliga intressenterna i Sverige

De röda cirklarna är de skogliga intressenterna. Ju större cirkel, desto fler organisationer/företag ingår i gruppen.

De blå fyrkanterna är vad intressenterna ser som sociala värden. Ju större fyrkant, desto fler lyfter fram just det värdet. Linjerna visar de

sociala värden intressenterna lyfter fram i sina respektive policies. Ju tjockare linje, desto fler står bakom uppfattningen.

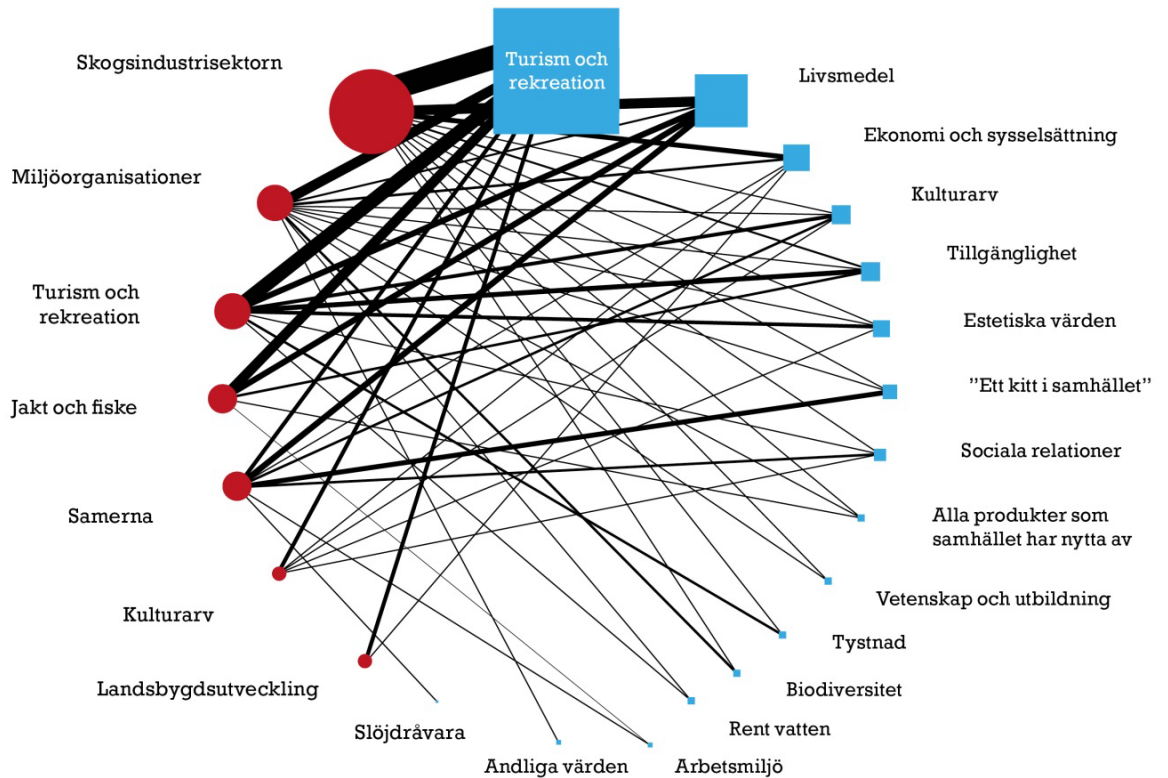

Bild 1. Skogens sociala värden enligt skogliga intressenter i Sverige ⁴.

⁴ Sténs et al 2016. In the eye of the stakeholder: The challenges of governing social forest values. AMBIO 45 :2016, supplement 2. Pp 87-99.

2. Utfall av processens delmoment

2.1 Omvärldsanalys

Omvärldsanalysen är mer utförligt beskriven i den lägesrapport⁵ som arbetsgruppen publicerade i januari 2016.

Övergripande omvärldsfråga:

Vilka förändringar i omvärlden kommer påverka möjligheten att stimulera hållbar tillväxt jobb och värdeskapande av skogen mot 2030?

Trender i omvärlden och deras konsekvenser

Grundförutsättning: Klimatförändringar pågår, önskan om en hållbar utveckling genomsyrar allt.

1. Ökad globalisering och växande marknader

Det blir allt mer globala flöden av produkter, tjänster, kapital, arbetskraft, tankar och idéer. Som ett led i det sker det ökad ekonomisk tillväxt som i sin tur leder till ökad efterfrågan på varor (ex. hygienprodukter, inredning, husbyggande) och tjänster inkl. upplevelser och resande. De växande, stora nya konsumentmarknaderna finns i Asien och på sikt i Afrika. Det sker också ett skifte från ett europeiskt/amerikanskt perspektiv i samhället till ett syd/ostasiatiskt. Vi möter nya värderingar, kulturer och beteenden.

2. Urbaniseringen fortsätter

Över hela världen pågår en kraftig urbanisering. I Sverige märks den mest i form av att små samhällen och mindre städer på landsbygden tappar befolkning till de stora städerna och regioncentra. I kölvattnet ser vi en tydlig koncentration av såväl offentlig som kommersiell service till större städer och kommuner. Vidare innebär den ökade mediekoncentrationen att landsbygdspressen läggs ner eller hamnar i skymundan med följd att de urbana berättelserna blir norm. Avståndet mellan berörda och beslutande i frågor som rör landsbygd och areella näringar växer.

3. Ökad folkvandring

Vi ser en ökad folkvandring i världen till följd av konflikter, förföljelse och klimatförändringar. Avsaknaden av trygghet och säkerhet, odlingsbar mark och vatten driver människor att söka sig till Europa och andra delar av världen för att tillgodose sig dessa basala behov. Även den ekonomiska migrationen fortsätter. Situationen ger upphov till ökad geopolitisk osäkerhet och instabilitet.

---

⁵ Dnr: N2015/2214/SK, <http://www.regeringen.se/regeringens-politik/ett-nationellt-skogsprogram-for-sverige/>

4. Hållbarhetsarbetet växlar upp

Såväl offentliga som privata organ och företag har klimat och hållbarhetsarbetet allt högre upp på agendan. Utöver ökad försäljningen av eko, reko och närodlat finns det också en växande konsumentförväntan på öppen redovisning av hur företagen hanterar socialt ansvar och miljöfrågor med bl.a. krav på tredjepartsgranskning och certifiering. Samtidigt ökar det globala klimatambitionerna där inte minst Sverige valt ett fokus på utfasning av fossila bränslen och produkter som en central del. Detta leder också till ett helt nytt läge för förnybara energilösningar vilket håller på att rita om energikartan i grunden.

5. Minskad tillit i samhället och ökade krav på öppenhet

Tillit kan ses som en central demokratifråga och har möjliggjort mer hållbar utveckling. Idag syns en tendens till att den generella tilliten i Sverige minskar såväl mellan människor som mellan människor och institutioner och företag. Det finns även en ökad misstro mellan stad och land. Den tidigare förhållandevis unika nordiska samförståndsmodellen har varit basen för vår rättsstat med tillhörande grundläggande fri- och rättigheter (t.ex. tydliga mark- och nyttjanderättigheter).

6. Människors relation till samt syn på skogen förändras

Idag bor omkring 85 procent av Sveriges befolkning i tätorter, därav har kopplingarna till skogen och skogsbrukande försvagats väsentligt. Kunskapen om skog som industriell råvara och betydelse för landets ekonomi minskar med fallande ålder hos den breda allmänheten. Skogen har för många gått från att vara vår ordinära livsmiljö till ett besöksmål, vilket också minskar kännedomen om allemansrätten. Samtidigt ser vi en växande polarisering i synen på skogen bland svenskarna. En del är ovetande om skog, andra upplever skogen som läskig eller obehaglig medan andra finner stora upplevelse- och rekreationsvärden i skogen. I praktiken finns olika subgrupper där olika livsstilar har olika djup relation till skogen. Utöver det ser vi en ny och utvidgad offentlig syn på natur och kultur, där det i bevarandearbetet öppnar för att tillgängliggöra skogar samt att använda och utveckla kulturmiljöer.

7. Kvinnors samhällsinflytande ökar

Globalt får fler kvinnor tillgång till ordnad utbildning och därmed möjlighet att bidra på arbetsmarknaden. Sysselsättningsgraden för kvinnor ökar likväl som inflytandet över samhällsutvecklingen. Kvinnors företagande bidrar till att diversifiera näringslivet. Andelen kvinnliga chefer i Sverige har ökat, men jämställdheten har ännu inte slagit igenom på alla nivåer inom skogsbruket. Under senare år har det funnits ett starkt fokus på att stärka skogsbrukets konkurrenskraft genom ökad jämställdhet.

8. Den digitala tekniken revolutionerar samhället på alla plan

De senaste decenniernas teknologiska framsteg, digitalisering och automatisering förändrar världen. Världsekonomin blir mer digitalt driven, där högre effektivitet i produktionen av varor och tjänster kan uppnås. Inte minst eroderas många existerande affärsmodeller i takt med att det blir både billigare och enklare att samla in, lagra, analysera och tillgängliggöra digitala data. En ny automationsvåg syns där robotar får en allt större betydelse i högutvecklade länder, och robotiken blir allt mer avancerad inom industri, tjänstesektor och enskilda hushåll. GIS, fjärranalys och applikationer skapar nya möjligheter för naturresursförvaltning och naturupplevelser.

9. Nya affärsmodeller, interaktiva tjänster och värdeskapande paketering

Den digitala tekniken har lett till radikalt förändrade sätt att skapa och distribuera värde i samhället. Vi ser en utveckling där allt mer konsumeras som tjänster genom nya distributionsformer, där människor utbyter mer värde direkt mellan varandra och där värdeskapande, finansiering och utveckling organiseras på nya sätt. Förmågan att vara innovativ, designa processer och paketera sina erbjudanden är avgörande för allt fler branscher.

10. Ökade krav på service och leverans

Allt fler människor ställer högre krav på en god servicenivå. Deltagande i samhällsprocesser förväntas vara enkelt samtidigt som öppenheten i samhället ska vara stor. Likaså finns en förväntan att det ska vara lätt att välja miljövänliga produkter till rimligt pris. Det finns en förväntan att skogen ska vara lättillgänglig och trevlig, infrastrukturen väl utbyggd med fungerande mobiltäckning överallt. Det hänger förmodligen ihop med ett ökat välbefinnande och befolkningens ökade utbildningsnivå.

11. Fragmentiserat medielandskap med förenklade budskap

Den digitala utvecklingen har på kort tid ändrat svenskarnas kommunikationsbeteenden. Kunskapsutbyte, socialt samspel och opinionsbildning sker idag i allt högre utsträckning via digitala medier. Mängden mediala kanaler, avsändare och budskap ökar drastiskt samtidigt som de stora globala sök- och sociala mediejättarna (ex. Google och Facebook) tar ett fast grepp om stora delar av medieindustrin. I kölvattnet av detta ser vi en utveckling till starkt förenklade, klickfiskande budskap på bekostnad av djupa resonemang.

12. Föreningsliv i förändring – utmanar traditioner

Det ideella engagemanget är fortsatt starkt och flyter till viss del från traditionella föreningar till nya föreningar eller för enskilda sakfrågor. Nya sätt att engagera sig växer fram, ofta genom nätverk och andra former av lösare organisering än i det traditionella civilsamhället.

13. Ökad kamp om infrastruktur samt krav på medfinansiering

Hur infrastruktuursatsningar finansieras förändras. Den som drar fördel av en investering ska också bidra till finansieringen. Det gäller inte minst statens eller regionernas investeringar som allt oftare förväntar att stora näringsidkare och enskilda kommuner bidrar till tunga infrastrukturinvesteringar. Polluter-pays-principle är ett annat exempel på trenden.

14. Samarbeten och strategisk samverkan ökar i betydelse

I en snabbväxande och komplex omvärld, där individer och företag blir mer och mer specialiserade men också mer beroende av varandra, växer betydelsen av att samarbeta och samverka strategiskt med andra aktörer. Såväl inom näringslivet som mellan offentliga, privata och ideella aktörer blir detta alltmer avgörande för framgång.

2.2 Inventering av tillgångar och brister

Arbetsgruppen gjorde en snabb och översiktlig inventering av tillgångar och brister som kan sammanfattas i punkterna nedan. Dessa har inte analyserats djupare.

Tillgångar

- I Sverige finns det mycket skog. Skogen har brukats under en lång tid och samhället har ställt krav på den nationella resursen skog.
- Sverige har erfarenhet av effektiv förvaltning och förädling av resursen skog. Vi har 1 procent av världens skogar och 10 procent av värdet av världens skogsexport.
- Vackert landskap med rent vatten, vilt, fisk och kultur.
- Allemansrätt och kollektiva nyttigheter i form av svamp och bär.
- Ett rikt ideellt föreningsliv som levandegör skogen.
- Många engagerade skogsägare.
- Arbetstillfällen i skogen för arbetssökande med varierande utbildningsnivå.
- En befolkning med hög utbildningsnivå, språkkunskap, IT-användning och tillit.
- En hög nivå inom forskning och innovation, förhållandevis väl utbyggd infrastruktur, samt bra kartmaterial och skogsdata med långa mätserier.

Brister

- Stuprör i samhället – mellan universiteten, mellan departement, mellan myndigheter, mellan samhällssektorer.
- Likriktning i brukandet av skog.
- Bristande infrastruktur för kommunikation – digital och transport.
- Bristande kompetens om skog/entreprenörskap/affärsmanskap i samhället och lokalt.
- Institutionella hinder för utvecklingen kring turism med vilt och fisk som resurs.
- Oklarheter kring hur allemansrätten ska hanteras vid kommersiellt nyttjande.
- För lite jämställdhet och mångfald i skogen.
- Anställning är norm – egenföretagande förbises för lätt.
- Nuvarande lagstiftning upplevs ha brister – vad som betraktas som brist beror på vilket perspektiv man har på skogen.

- Långsamma och resurskrävande juridiska processer, t.ex. tillstånd för vindkraft, rovdjursförvaltning, dragning av järnväg.

2.3 Målbilder

Arbetsgruppen har arbetat fram fem målbilder som beskriver en önskad framtid 2030. Dessa har fungerat som en ledstjärna i arbetet med att ta fram förslag.

Mångbrukade skogar

- a. En bas för tillväxt och nationell hållbar välfärd och välbefinnande
- b. En bas för framgångsrika, innovativa och bärkraftiga företag

Skogen brukas så att det rymmer flera nyttor i den vilket ger utrymme för innovation och nya typer av entreprenörskap och en rik flora av ideell verksamhet. Skog och vistelse i skog gynnar människors välbefinnande och minskar sjukfrånvaron. Produktion av såväl virke, energi, fiber som andra ekosystemtjänster bidrar till den cirkulära bioekonomin. Mångbruk av skogar leder till att människans ekologiska avtryck minskar såväl på det lokala planet som nationellt samtidigt som nya typer av jobb skapas och landsbygden blomstrar. Mångbrukade skogar är bas för många ideella organisationers verksamhet.

Skogen är en självklar motor i landsbygdens utveckling

Fler nya jobb har skapats i den mångbrukade skogen. Detta sker genom en utökad och diversifierad kommersialisering av skogen. Naturen har blivit ett dragplåster till skogsbygderna för människor som söker en hälsosam livsstil, kreativt arbete och upplevelser. Ökad lokal förädling av produkter och tjänster ger ett ökat kapitalflöde till landsbygden. Mångbruket ses som en ekonomisk kraft i lokal hållbar utveckling.

Skogens sociala dimensioner värdesätts i hela samhället

Värdet av skogen som en självklar arena för ideell, kommersiell och enskild verksamhet med plats för kulturytringar, utbildning, folkhälsa rekreation, inspiration och återhämtning som erkänns i hela samhället. Närhet till skog ses som en tillgång för samhället, vilket avspeglas i samhällsplaneringen.

Mer folk i skogen, mer skog i folket – med ömsesidig respekt och ansvar

Väsentligt fler människor söker sig till skogen för jobb och försörjning, men också för aktivitet, upplevelser och återhämtning. Kreativa lösningar lyfter medvetenheten om skogens värden och betydelsen av dess produkter i en biobaserad och cirkulär ekonomi. Sektorer utanför den traditionella näringen tar del av och utvecklar skogens användningsområden. Arenor för dialog lägger en god grund för att fortsätta utveckla skogens mångfald av värden. Markägare och andra aktörer samverkar med ömsesidig respekt och ansvar för att utveckla skogens värden.

”Skogen” genomsyras av hög kompetens, mångfald och jämställdhet

Skogen bidrar till tillväxt, jobb och värdeskapande genom hög, mångsidig kompetens och mångfald av människor. Kompetensen hos kvinnor och män från olika kulturer tas tillvara och utvecklas inom mångbruk

3 Strategiska rekommendationer och åtgärdsförslag

Inledning

Många idéer och förslag har diskuterats i arbetsgruppen och gruppen har strävat efter att lämna en rapport i konsensus. Gruppen har valt att gå fram med de förslag som det funnits ett bredare stöd för. Avvikande mening finns på några förslag vilket framgår av särskilt yttrande i bilaga 2.

Arbetsgruppen har tagit fram nio huvudförslag samlade i tre strategiska rekommendationer. Den positiva effekten av de samlade förslagen bedöms vara väsentligt större än summan av effekterna av de enskilda åtgärderna. Skälet till det är att det finns betydande synergier mellan förslagen, som i grund och botten handlar om att ta bort hinder för att åstadkomma ett framgångsrikt mångbruk av skog. För att uppnå målbilderna är det speciellt viktigt att ha ett normkritiskt förhållningssätt när det gäller jämställdhet, mångfald och relationen mellan stad och land.

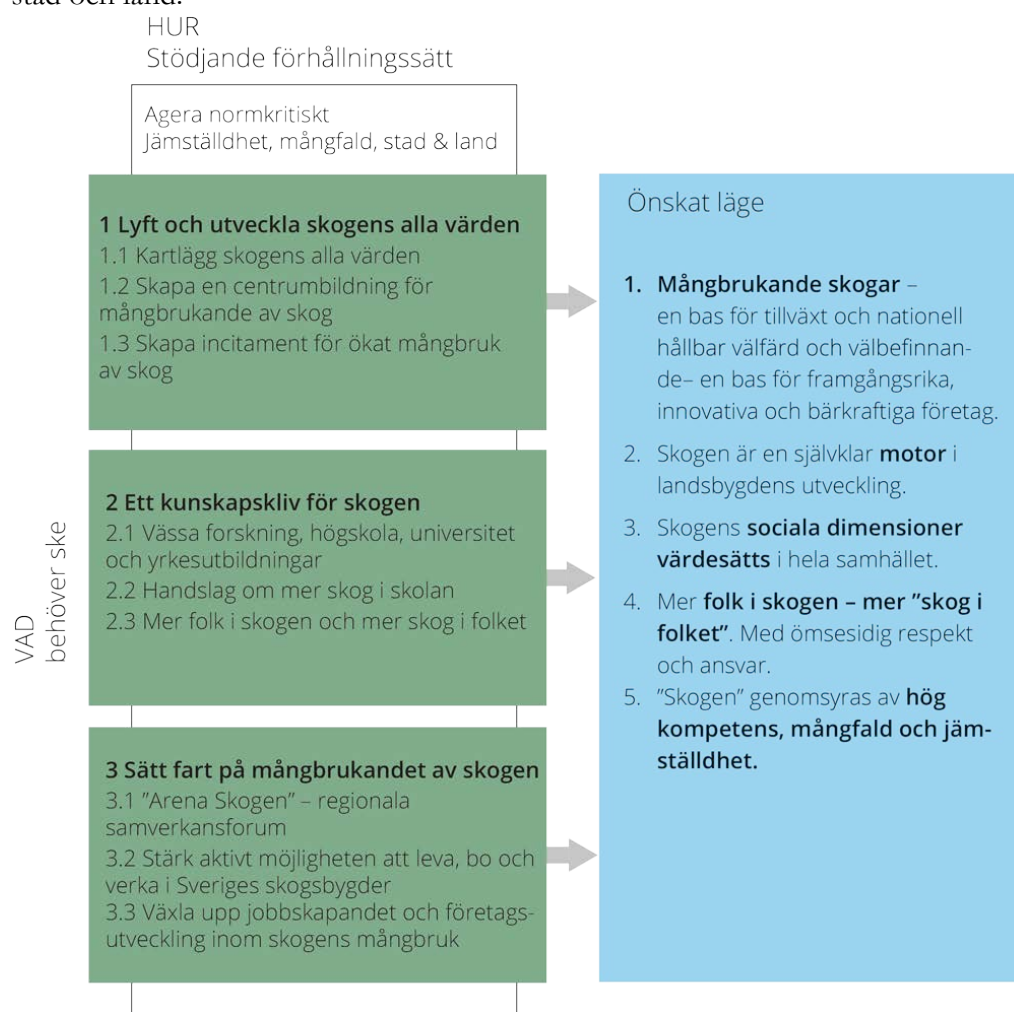

Bild 2. Översikt av rekommendationer och förslag.

Foto Anders Ekholm

3.1 Strategisk rekommendation – Lyft och utveckla skogens alla värden

Människorna i Sverige har historiskt haft en nära koppling till skogen. Skogen och dess produkter har under lång tid varit en viktig inkomstkälla för landet. Förutsättningarna för skogen att bli än viktigare är rimligen goda i en framtid där samhället efterfrågar förnybara råvaror till en växande bioekonomi. Men någonting är på väg att hända med relationen till skogen. Urbaniseringen har lett till att den naturliga närheten till och kunskapen om skogen har minskat. Samtidigt ökar betydelsen av vistelse i skog och mark för människors hälsa, lek, upplevelser och avkoppling i en stressad värld. Skogars sociala värden och tillgänglighet till skog är viktiga. Därför behöver kunskap om skogens alla värden, inklusive de sociala värdena, i ökande grad komma in i såväl relevanta samhällsprocesser som i forskning och utveckling.

Det finns förhållandevis stor erfarenhet av att mäta vissa av skogens värden ekonomiskt. Vi har exempelvis en framgångsrik skogsindustri och en gryende naturturism som genererar ekonomiska värden från skogen. Andra värden låter sig svårigen mätas. Hur mäts och värderas skönhet, renhet eller för den delen stillhet?

I de svenska skogarna finns det plats för sport, friluftsliv och kulturevenemang, men en utmaning är att hitta modeller där även markägaren kan vinna på anpassad skogsskötsel med hänsyn till rekreations- och upplevelsevärden.

Det finns en stor outnyttjad potential i de svenska skogarna, både som bas för råvaror och som rekreations- och vistelsemiljö. Skogarna ger förutsättningar för både ökad livskvalitet och lönsamt företagande. En palett av olika möjligheter skapas under skogarnas livscykel - där de skiftande faserna gynnar olika arter, aktiviteter och entreprenörer. Exempelvis har älgskådningsföretaget och hallonplockaren stor glädje av skogar i hyggesfas medan entreprenören inom grön omsorg kanske söker en skog i form av en brukad pelarsal. Det är dags att tydliggöra värdet och nyttan av hela skogen i alla dess dimensioner samtidigt som incitament skapas för att utveckla skogens alla värden.

3.1.1 Åtgärdsförslag – Kartlägg skogens alla värden

Det är viktigt att skogens värden blir mer kända och dess bidrag till samhället i form av jobb, hållbara råvaror, klimatnytta, ekonomiska värden, folkhälsa, sport, lekplats, skogshistoria, biologisk mångfald och natur- och kulturupplevelser mer uppmärksammat.

Naturvårdsverket har i år i uppgift att ta fram metoder för att kartlägga sociala värden. När detta är genomfört är det dags att ta steget vidare och testa metoderna för att samla erfarenhet. Ägande-, brukande- och allemansrätten är centrala för att vårda och utveckla skogens alla värden. Det är därför viktigt att beakta dem igenom hela kartläggningsprocessen.

En kartläggning av skogens sociala värden genomförs. Tre länsstyrelser uppdras att genomföra och lämna en redovisning av kartläggningen, i samverkan med ett par pilotkommuner samt i dialog med markägare och andra intressenter.

En vägledning tas fram för hur man i fysisk och skoglig planering kan beskriva de sociala värdena i monetära och icke-monetära termer där ägande- och brukanderätten beaktas. Uppdraget riktas till Boverket och Skogsstyrelsen i samverkan med andra berörda aktörer t.ex. markägare, andra myndigheter och ideella organisationer.

Motiv/skäl

- Skogens ekonomiska och ekologiska värden är relativt väl beskrivna medan kunskapen om skogens sociala värden är mer begränsade. Det är en välkänd brist⁶. Behovet av en kartläggning har lyfts fram av såväl Skogsstyrelsen^{7 8} som Naturvårdsverket⁹.
- Syftet med vägledningen är att skogens sociala värden ska kunna värderas på ett bättre sätt och vidare möjliggöra jämförelser mellan dessa värden och skogens biologiska och ekonomiska värden.

Adressat, genomförande

- Tre länsstyrelser får medel och uppdrag att tillsammans med kommuner och andra aktörer kartlägga skogens sociala värden.
- Boverket och Skogsstyrelsen får medel och uppdrag att, i samverkan med andra aktörer, ta fram en vägledning för hur man kan inkludera monetära och icke-monetära värden av sociala värden i den fysiska planeringen.

Konsekvenser av förslaget

- Förslaget tar hand om en känd brist i kunskapsunderlagen om skog. Med kunskapen kan samhället, markägare, entreprenörer och civilsamhället bättre värdesätta skogens sociala värden i förhållande till andra värden och därmed kan nyttjandet av skogens alla värden ske på ett samhällsekonomiskt effektivt sätt.
- Arbetet bör samordnas med handlingsplaner för Grön infrastruktur och fysisk planering.

⁶ Thomas Hahn, Stockholm resilience center, Skog framtid 1*2016, SLU, Umeå.

⁷ Skogens sociala värden – en kunskapssammanställning. Skogsstyrelsen, Meddelande 9*2013.

⁸ Redovisning av arbetet med skogens sociala värden, Skogsstyrelsen Meddelande 2*2015.

⁹ Friluftsliv för alla. Uppföljning av de tio målen för friluftslivspolitiken, Naturvårdsverket 2015, ISBN 978-91-620-6700-7.

- Kartläggningen genomförs 2017. Vägledningen bör vara klar till 2018.
- Förslaget bedöms ha en samhällsnytta som överstiger kostnaderna.

3.1.2 Åtgärdsförslag – Skapa en centrumbildning för mångbrukande av skog

Skogens ekonomiska, biologiska, sociala och kulturella värden utgör basen för att utveckla mångbruk av skogen. En bättre kvantifiering av dessa värden och en uppföljning av trender i samhället som påverkar viljan att betala för dessa tjänster behövs för att tydliggöra såväl samhällsnyttan som nytta för den enskilde skogsägaren.

Skapa en centrumbildning för tvärvetenskaplig forskning kring mångbruk av skog. Centrumbildningen ges ett inledande uppdrag att utveckla modeller där värdet av skogens alla värden integreras i eller kombineras med traditionell skoglig analys.

Motiv/skäl

- En centrumbildning behövs för att driva den tvärvetenskapliga forskningen som kan skapa förutsättningar för ett framgångsrikt mångbruk.
- Utökad och fördjupad kunskap behövs om olika delar i mångbruket av skogen
- Företagens, ideella föreningars och markägarnas förutsättningar för att bedriva mångbruk behöver beskrivas och utvecklas.
- En god kunskap om hur skogsägare kan få incitament att utveckla skogar som kan användas på flera sätt behövs.
- Befintliga modeller för skoglig analys (t ex Heureka) behöver kombineras med fördjupad kunskap om skogens andra värden. Olika scenarier där alternativa sätt att bruka skogen modelleras behöver utvecklas för att skapa ett gott underlag för fortsatt utveckling av mångbrukandet.

Adressat, genomförande

- Som en fortsättning på den mångbruksforskning som utvecklats inom ramen för Mistraprogrammet Future Forest föreslås en centrumbildning för analys och forskning kring mångbruk.
- Regeringen avsätter resurser och ger uppdrag till SLU att starta centrumbildning i samverkan med andra universitet och olika näringar. Uppdraget bör sträcka sig över en 5 års-period och därefter utvärderas. Flertalet forskningsinstitutioner kan vara samarbetspartners så som exempelvis Umeå universitet, Handelshögskolan, International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA), Skogforsk, Kungliga Tekniska Högskolan, Linköpings universitet, Gymnastik- och idrottshögskolan etc.

Konsekvenser av förslaget

En centrumbildning kan ge bättre och mer relevant kunskap om mångbruk så att samhället, brukare och nyttjare kan dra nytta av det.

- Förslaget syftar till att synliggöra möjligheterna med mångbruk för utveckling av arbetstillfällen, företagsutveckling, kulturmiljö och kulturliv, friluftsliv och folkhälsa.

- Det kan stärka utvecklingen av ytterligare produkter och tjänster från skogen och bidra till underlag i arbeten med regionala och kommunala utvecklingsplaner.
- Kombinerade körningar av skoglig analys och modeller för skogens olika värden kan bidra till att synliggöra målkonflikter och synergier, och ge underlag till att värdera dem.
- Förslaget bedöms ha liten kostnad i förhållande till samhällsnyttan. Ett växande mångbruk av skog kan i förlängningen vara både jobbskapande och bredda intäkterna för skogsägare och andra aktörer. När värdet av skogens alla värden lyfts fram och värderas kan allokeringen av de olika värdena ske mer samhällsekonomiskt effektivt.
-

3.1.3 Åtgärdsförslag – Skapa incitament för ökat mångbruk av skog

En ökad variation i brukandet bidrar till människors välbefinnande, upplevelser, nya typer av jobb och en attraktiv miljö. Förutsättningen för ett ökat mångbruk av de olika värden som skapas i och av våra skogar är att det finns ekonomiska incitament för markägare och entreprenörer. För att vidare arbeta strategiskt med att utveckla mångbruket behövs det kartläggningar och analyser som tas fram genom förslag 1.1 och 1.2. Arbetsgruppen har även identifierat vissa områden som det finns möjligheter att redan nu börja arbeta med för att gynna mångbruket, t.ex. att ytterligare tillgängliggöra formellt skyddad natur och att synliggöra vissa kulturvärden.

Landets formellt skyddade naturområden är en tillgång som bör marknadsföras och tillgängliggöras ytterligare samtidigt som arbetet med att bevara, använda och utveckla natur- och kulturarvet ska göras mer strategiskt. Skyddad natur och kulturmiljöer som bevaras kan användas och utvecklas till värdefulla resurser som utgångspunkt för flera andra områden, inte minst entreprenörskap och företagande. För att skyddade områden ska vara attraktiva krävs också en förbättrad och utökad skötsel av dem.

Ett regeringsuppdrag bör lämnas till relevanta myndigheter att analysera hur incitament kan skapas för att göra mångbruk mer attraktivt för markägare, entreprenörer och andra aktörer. Ananalysen ska baseras på erfarenheterna från förslag 1.1. och 1.2.

Formellt skyddad natur tillgängliggörs och marknadsförs för att utvecklas som besöksmål. Lokala entreprenörer och aktörer som verkar i sådana områden stimuleras och synliggörs.

En analys påbörjas kring kulturvärden i skogslandskapet utifrån kulturmiljömålet att bevara, utveckla och använda kulturarvet.

Motiv/skäl

- Välkända, lättillgängliga nationalparker och reservat med besökarservice och naturturism stärker varumärket Sverige. Finska studier visar att varje satsad euro i skyddad natur genererar tio tillbaks till lokalsamhället¹⁰
- Skogens kulturvärden utgör en stor tillgång. Genom att visa och använda dessa kulturvärden bevaras de i än högre grad och kan genom ett framgångsrikt mångbruk bli mer värdefulla för såväl individ som samhälle.
- För att åstadkomma ett ökat mångbruk i skogen är det betydelsefullt att hitta nya, inte minst ekonomiska incitament för markägare, entreprenörer och andra aktörer. Nya kontaktytor och samarbeten mellan markägare, företagare och andra aktörer skulle kunna möjliggöra för ökat mångbruk med stöd av allemansrätten eller genom avtalslösningar. En ökad variation i brukandet kan bidra till ökat mångbruk.

Adressat, genomförande

- Tillväxtverket, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket anslås medel och får i uppdrag att göra en analys av incitament för mångbruk baserat på resultaten från förslag 1.1 och 1.2, därav läggs detta uppdrag senare, längre fram i skogsprogrammet.
- Naturvårdsverket uppdras att intensifiera insatserna för att tillgängliggöra och marknadsföra skyddad skog samt att i samverkan med regionerna utreda möjliga vägar för att stimulera och synliggöra lokala entreprenörer.
- Riksantikvarieämbetet uppdras att i samverkan med länsstyrelser, Skogsstyrelsen, Skogsmuséerna samt skogsnäringsens aktörer utifrån ett landskapsperspektiv göra en strategisk plan för vilka av skogens kulturvärden som bör bevaras, utvecklas eller användas.
- Skogsstyrelsen uppdras att i samverkan med markägarorganisationer utreda hur mångbruk och varierade skogsskötselmetoder kan göras ekonomiskt attraktiva för markägare.

Konsekvenser av förslaget

- Ett ökat intresse för mångbruk av såväl formellt skyddad skog som övrig skog med dess kulturhistoria och andra värden kan vara både jobbskapande och bredda inkomstbasen för skogsägare och andra aktörer. Arbetet kräver samarbete mellan olika aktörer inom flera samhällssektorer, områdesskydd och turismnäring och svarar upp mot utmaningar inom jobbpolitik, regionalpolitik, integrationspolitik och jämställdhetspolitik.
- Förslagen bedöms ha liten kostnad i förhållande till samhällsnyttan.
- Arbetet inleds 2017.

---

¹⁰ Local economy benefits from National parks, Lisa Kajala, Forststyrelsen, Finland.
<http://www.metsa.fi/web/en/economicbenefitsofnationalparks>

Foto Thyra Brandt

3.2 Strategisk rekommendation – Ett kunskapskliv för skogen

Utbildning och forskning om skog behöver stärkas för att Sverige ska kunna bibehålla en globalt ledande position och stå väl rustat mot allt snabbare förändringar i omvärlden. De skogliga högre utbildningarna behöver vässas och öppnas upp för en bredare målgrupp för att fortsätta vara konkurrenskraftig och svara mot skogsnäringens kompetensförsörjningsbehov. Vi ser behov av två strategiska satsningar avseende forskning inom skog. Dels behöver den skogliga forskningen breddas genom tvärsektoriella satsningar kring skogsturism och mångbruk d.v.s. nya näringar med skogen som bas i en ny tid. Här ingår vidare satsningar på mer forskning om skogens sociala värden för att använda skogens potential för välbefinnande. Dels måste skogsskötselns forskning förstärkas för att Sverige som skogsnation ska kunna behålla en globalt ledande position.

Urbaniseringen leder till att kunskapen om skog och natur aktivt behöver stärkas i såväl grundskola som gymnasium. Det behövs en informationssatsning i skolan där branschen, intresseorganisationer och myndigheter gör gemensam sak för skogen. Satsningen bör framför allt ske genom utomhuspedagogik och friluftaktiviteter. Vidare behövs en brett riktad satsning till hela befolkningen för att öka kunskapen om allemansrättens rättigheter och skyldigheter. Intresse och engagemang för skogsfrågor är en förutsättning för att övriga rekommendationer inom skogsprogrammet ska kunna lyfta och att insikten om skogens betydelse för en hållbar samhällsutveckling ska öka. Ju fler som har kunskap om skogen desto större blir chanserna att skogens hela potential kan nyttjas genom innovationer och nya idéer.

3.2.1 Åtgärdsförslag – Vässa forskning, högskola, universitet och yrkesutbildningar

Forskning: En satsning bör göras på spetsforskning inom relevanta områden för svensk skog, inklusive mångbruk och skogens sociala dimensioner. En särskild satsning på en centrumbildning för forskning inom mångbruk, (se förslag 3.1.2.).

Utbildning: Förändringar bör göras så att de skogliga högskoleutbildningarna ges i form av en grundnivå (skoglig kandidat) och en avancerad nivå (skoglig master). Efter avklarad kandidat- och masterexamen erhålls rätten att titulera sig Skogsmästare respektive Jägmästare. Det bör vara möjligt att läsa till kandidat och master på åtminstone tre studieorter belägna i norra, mellersta respektive södra Sverige. Antalet platser till masterutbildningarna ska bidra till en hög akademisk nivå på masterexamen.

De skogliga utbildningarna bör i ökad grad vara möjliga att läsa på distans, då förbättrad tillgänglighet kan göra dem mer attraktiva för en bredare bas av sökande. För branschspecifika behov bör möjligheterna utforskas att, tillsammans med yrkeshögskolan, ta fram skogsrelevant påbyggnadskurs för personer med olika examen, t.ex. ingenjör och ekonom.

Universitet med skogliga utbildningar uppmanas att samverka med andra universitet och lärosäten för att bredda intresset för kurser om skogens nyttor. De bör ta fram anpassade kurser eller inlärningsmoduler som kan tillföra relevant kunskap om skogen för studenter inom discipliner som exempelvis pedagogik, design, vård och omsorg, turism och marknadsföring. Inrättandet av en skoglig översikt kurs, lik den som finns inom juridiken, d.v.s. juridisk översikt kurs (JÖKEN), bör övervägas.

Med avstamp i ovanstående förslag bör regeringen tillsätta en utredning med bred representation om hur de skogliga utbildningarna bättre kan svara specifikt mot skogsnäringens behov – men även hela mångbrukets kompetensbehov. Förslag på åtgärder för genomförande bör lämnas.

En marknadsföringsinsats bör genomföras för att locka en bredd av sökande till de skogliga utbildningarna.

Motiv/skäl

- Det behövs en stärkt satsning på forskning som klarar av att ge bra underlag för att framgångsrikt nyttjande av skogen. Globaliseringen innebär att förändringstakten blir allt högre och skogssfären behöver relevant kunskap av hög kvalitet för att ta tillvara möjligheterna.
- Idag är de skogliga utbildningarna förhållandevis låsta i sin utformning. Det är svårt att bygga vidare från skogsmästare till jägmästare, tillika måste en jägmästare läsa alla fem år för att ta ut en akademisk examen över huvud taget. Att göra om till en skoglig kandidat med påbyggnad av skoglig master skulle ge studenten mer möjligheter att välja längs utbildningens gång om hen vill börja jobba efter en kandidatexamen eller gå vidare till avancerad nivå.

- Det behövs även en stärkt kompetens bland de människor som verkar i skogen för att kunna ta tillvara de nya möjligheterna. Detta ställer nya krav på den skogliga utbildningen att både attrahera och utbilda en mångfald av människor inom skogen.
- Det råder brist på arbetskraft med varierande utbildningsbakgrund i skogen.
- Det finns kollektivavtal som reglerar arbeten i skogen med avtalsreglerade löner, arbetstider, pensioner m.m.
- Den geografiska variationen behöver öka för att fånga upp regionala skillnader i skogslandskapet och i hur skogen används.
- För ökad jämställdhet och mångfald bör andelen kvinnor och personer från utomnordiska länder öka inom de skogliga utbildningarna.
- Samarbete mellan universitet och olika discipliner kan ge nya möjligheter till kombinationer som möter mångbrukets kompetensbehov.

Adressat, genomförande

- Regeringen tillsätter en utredning med bred representation för att realisera arbetsgruppens utbildningsförslag samt hur de skogliga utbildningarna i övrigt bättre kan svara mot skogsnäringens kompetensbehov. Spetsforskning inom skogsbruk behöver öka och den tvärvetenskapliga forskningen med bäring på mångbruk breddas, t.ex. genom fortsättning av Future Forests¹¹. Fortsättningen bör ske genom inrättandet av en centrumbildning för mångbruk (se även förslag 3.1.2). Resultaten från forskningen ska tillgängliggöras och föras ut brett i samhället.
- Uppdra åt SLU att skapa samarbeten med andra universitet att läsa kurser på distans vid SLU. Digitaliseringens möjligheter bör nyttjas i högre grad än idag genom etablerande av distansutbildningar.
- Uppdra åt SLU att ta fram en marknadsföringskampanj för att öka intresset för skogsrelevanta utbildningar, t.ex. med hjälp av mediebyrå.
- Skogssfären gör en riktad satsning för att bjuda in olika relevanta lärosäten till att skapa relevanta skogsmoduler för olika utbildningar, t.ex. skogens hälsofrämjande nyttor i vårdutbildningar och träets fördelar i arkitekt- och designutbildningar.
- För branschspecifika behov bör möjligheterna utforskas att, tillsammans med yrkeshögskolan, ta fram skogsrelevant påbyggnadskurs för personer med olika examen, t.ex. ingenjör eller ekonom.
- Uppdra åt Skolverket eller annan aktör att utreda möjligheten att införa utomhuspedagogik som en obligatorisk del i lärarutbildningen. Ge nya möjligheter till fortbildning för lärare i utomhuspedagogik, skog och natur.
- Internationella samarbeten för kunskapsspridning och forskning, t.ex. om Green Public Health, bör främjas.

Konsekvenser av förslagen

Här lämnar gruppen inga konsekvenser eftersom förslaget innebär en utredning.

---

¹¹ *Future Forests* är ett Mistra-program där Sveriges lantbruksuniversitet, SLU, är värdunderstitet. Programmet är en gemensam forskningssatsning mellan SLU, Umeå universitet och Skogforsk och finansieras av universiteten och aktörer i skogsnäringen.

3.2.2 Åtgärdsförslag – Handslag om mer skog i skolan

Skogssfären (myndigheter, skogsnäringen, ideella organisationer) bör komma samman för att gemensamt slå fast att fler barn och ungdomar ska kunna mer om skog och att de ska vistas mer i skogen. Det behövs en grundläggande kunskap om skogen som plats för glädje, hälsa och lek och allemansrättens rättigheter och skyldigheter. Därtill behöver barn och unga ges ökade kunskaper om skogen som en nyckel till ett hållbart samhälle såväl som äldre och nya tiders skogsbrukande.

Eftersom kommunerna har ansvar för såväl skola, hälsa, vissa sommarjobb, ungdomsverksamhet och översiktlig planering är det lämpligt att kommunen får ett utökat ansvar för satsningen. Detta görs bland annat genom att kommunen skapar goda förutsättningar för vistelse i skogen under skoltid. Där det råder brist på skog nära skolor ska skolskogar etableras längre bort.

Skogsstyrelsen får lämna stöd för skolsatsningar och uppdraget bör genomföras i samverkan med Arena skogen¹² och kommuner. Naturvårdsverket får i uppdrag att stödja arbetet.

Uppdrag åt Skolverket eller annan aktör att utreda återinförande av friluftsdagar i grundskolan.

Motiv/skäl

- Skogen är av stor betydelse för Sverige. Flera omvärldsfaktorer, kanske främst urbaniseringen, gör att allt färre har egna starka kopplingar till skogen. Det minskar många människors, och i förlängningens samhällets, förmåga att ta del av och förvalta skogens alla värden. Förslaget liknar på många sätt den satsning på Skogen i skolan som funnits under lång tid och involverat flera skogliga aktörer. Det här förslaget är tänkt att gå längre och vara mer flexibelt.

Förslaget är tänkt att åstadkomma att:

- alla skolor har tillgång till en skolskog. Skogens roll i ett hållbart samhälle bör lyftas i undervisningen.
- skogshistoria bidrar till historieundervisningen i skolan. Den skogshistoriska kunskapen är värdefull för att den kan bidra till att minska de motsättningar som präglar relationerna mellan brukande- och bevarandebeståndet i skogen.
- pedagoger har tillgång till utbildning och fortbildning i utomhuspedagogik.
- skolans yrkesvägledare är informerade om möjligheter till moderna arbeten i skogssfären.

---

¹² skogen presenteras i förslag 3.3.1

Adressat, genomförande

- Regeringen ger ett myndighetsuppdrag med tillsatta medel till Skogsstyrelsen att initiera ett program från vilken ideella organisationer och andra aktörer kan söka medel för att samarbeta med skolor. Fördel bör ges till aktörer som samverkar och gälla olika typer av satsningar: förskolan, grundskolan, svenska för invandrare och integration. Skogsstyrelsen får lämna stöd för skolsatsningar och uppdraget bör genomföras i samverkan med arena skogen¹³ och kommuner. Naturvårdsverket får i uppdrag att stödja arbetet.
- Det kommunala ansvaret för att uppfylla alla delar av läroplanen förtydligas genom att utse kommunal stödsamordnare för utomhuspedagogik. Beroende på kommunens behov kan samordningen ske på olika sätt och kommuner kan med fördel samarbeta. Stödsamordnaren får i uppgift att koordinera samarbeten med näringsliv, myndigheter och ideella organisationer och utgöra en knypunkt för engagerade aktörer lokalt. Även ungdomars tillgång till skogliga sommarjobb, ungdomspraktik, kolloverksamhet mm bör stödjas av samordnaren.
- Statligt budgetstöd till samverkansprogrammet Skogen i skolan för ökad tillgång till skolskogar, t.ex. genom faddersystem med skogsägare och skolor. Medfinansiering från näringen genom att matcha statens bidrag ger ökade resurser till Skogen i skolan.
- Uppdrag åt Skolverket eller annan aktör att utreda återinförande av friluftsdagar.

Konsekvenser av förslagen

- Ger goda förutsättningar för fler barn att få ökad kunskap om skog och natur i tidig ålder, vilket kan öka intresset för vidare utbildning kopplat till skog. Förslaget levererar mot politikens mål för integration, jämställdhet, utbildning, barn- och ungdomshälsa.
- Förslaget förutsätts vara mer ambitiöst än nuvarande satsning på Skogen i skolan.
- Förslaget bedöms ha liten kostnad och potential att ge stor samhällsnytta.

---

¹³ Se förslag 3.3.1

3.2.3 Åtgärdsförslag – Mer folk i skogen och mer skog i folket

Att vistas i skogen har positiv påverkan på såväl folkhälsa som människors kunskap om dess betydelse för samhället. För att ta del av skogens nyttor behöver intresse stimuleras hos den allt mer urbana allmänheten.

För att uppnå "mer folk i skogen och mer skog i folket" behöver kunskap om skogen utvecklas även utanför skolor och utbildningar. Den skogliga allmänbildningen och kunskap om allemansrätten kan ökas genom folkbildning och nya kreativa lösningar. Att de rättigheter och skyldigheter som allemansrätten innehåller nyttjas och respekteras förutsätter en bred kunskap om allemansrätten i samhället. Genom riktade stöd för samverkan stimuleras civilsamhället att tillsammans med nyanländas organisationer skapa möjligheter för dem till skogs- och naturupplevelser.

En särskild satsning görs på att förmedla berättelsen om skogen. Skogsstyrelsen lämnar stöd till intressenter för genomförandet.

Vad som ska gälla vid nyttjande av någon annans mark i gränslandet mellan allemansrätt och äganderätt, behöver förtydligas mellan markägare och nyttjare.

Motiv/skäl

- Intresse och engagemang för skogsfrågor som är en förutsättning för att övriga rekommendationer inom skogsprogrammet ska kunna lyfta och att insikten om skogens betydelse för en hållbar samhällsutveckling ska öka. Allt fler i de urbaniserade generationerna och många av de nyanlända till Sverige har inte någon naturlig kontakt med skogen. En bred skoglig kunskap är viktig för att skapa förståelse för hållbarhetsfrågor och hur konsumenterna via sitt beteende kan påverka såväl de globala klimatförändringarna som den egna hälsan.
- En grundförutsättning för att fler ska komma ut i skogen är att den finns nära och är tillgänglig.
- Skogen erbjuder nyanlända en välkomnande väg in i Sverige. Flera satsningar och försök görs redan, både inom offentlig sektor och civilsamhället. Dessa kan växlas upp med relativt liten insats.
- Skogen är mångfasetterad och hur den ser ut beror på hur den skötts de senaste hundra åren. För att förstå den skog vi ser behöver vi berättelsen om skogen. Någon behöver förmedla berättelsen. Med ett riktad stöd för berättandet kan skogens betydelse förmedlas och skogens alla värden värdesättas högre än idag.
- Allmänt behövs mer struktur och tydligare förväntningar på vad som bör gälla i relationen mellan markägare och nyttjare av mark vid marknyttjande som har mer genomgripande karaktär än vad som brukar betraktas ingå i allemansrätten. För närvarande förefaller företag inom en växande naturturism uppleva problem med att nyttja annans mark, medan markägare i vissa fall upplever att turistföretag etablerar sig på deras mark utan att varken ta kontakt eller avtala förhållandena för verksamheten med markägaren.

Adressat, genomförande

- Regeringen ger Skogsstyrelsen i uppdrag att i samverkan med Naturvårdsverket fördela medel till Arena skogen (se förslag 3.3.1), i syfte att stimulera aktiviteter för ungdomar och nyanlända som bidrar till ökad kunskap om skogen. Arena skogen får i uppdrag att utveckla detta regionalt. Det kan vara sommarkollo, sommarjobb/praktik, studiecirkelar, friluftaktiviteter, språkcaféer informationsmaterial m.m. Aktiviteterna kan med fördel ske i samverkan mellan myndigheter, skogssektorn och ideella organisationer som berör skog, friluftsliv, religiösa samfund m.fl. samt organisationer för lärande t.ex. skogsmuséerna, studieförbunden och UR. Näringen och ideell sektor bidrar genom att utföra aktiviteter och kan även tillföra gemensamma medel.
- Skogsstyrelsen fördelar bidrag som är möjliga att söka för muséer, ideella organisationer eller andra intressenter i syfte att förmedla berättelsen om skogen.
- Turismnäringen och ideella organisationer med större arrangemang i skogen uppmanas att tillsammans med representanter för markägare ta fram gemensam policy för verksamhet på annans mark. Goda exempel på hur detta gjorts tidigare bör inhämtas i den processen, t.ex. Orienteringsförbundets arbetssätt för att arrangera stora tävlingar eller Funäsfjällens arbete med destinationsutveckling. Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket stödjer processen.
- Incitament för att tillgängliggöra tätortsnära skogar för friluftaktiviteter behöver skapas.

Konsekvenser av förslagen

Förslaget förväntas skapa samhällsnytta och få positiva konsekvenser för flera politiska mål kopplade till främst miljöpåverkan, folkhälsa, friluftsmål, integration, jämställdhet och landsbygdsutveckling. De positiva effekterna på bl.a. hälsa, miljö och integration, bör på sikt spara ansevärliga medel för samhället.

Foto Carina Gran

3.3 Strategisk rekommendation – Sätt fart på mångbrukandet av skogen

Produktion av skogsråvara är en nyckel till en växande bioekonomi och ett fossilfritt samhälle. Samtidigt finns en outnyttjad potential i den växande skogen som kan utvecklas genom mångbruk av skogens olika resurser. Ett breddat företagande med hela landets skogar som bas gör Sverige väl rustat för att möta strukturella förändringar i omvärlden. Fler branscher lokalt bidrar vidare till en attraktiv och levande landsbygd. Det är hög tid att sätta fart på mångbrukandet av skogen!

För att kunna uppnå ett utvecklat näringsliv med skogen som bas krävs att fler branscher, staten och intresseorganisationer kommer samman idé- och finansieringsmässigt. Här är etableringen av en ny typ av samverkansforum, Arena skogen, av stor betydelse. En annan grundbult är att det måste vara attraktivt att bo, leva och verka i Sveriges skogsbygder samt att strukturer för företagande är utformade för ett konkurrenskraftigt företagande utanför tätorten.

Inom skogssfären finns både stora behov av lokal arbetskraft och stora möjligheter att utveckla unga branscher som skapar värde inom mångbruk med skogen som bas. Det finns goda förutsättningar för att öka antalet arbetstillfällen. Jobb i skogen måste därmed ses som en utmärkt plattform för integration i skogsbygder. Integration genom skogen bidrar till värdeskapande och utveckling, såväl för bransch och bygd som för den enskilde.

3.3.1 Åtgärdsförslag – Skapa Arena skogen — regionala utvecklings- och samverkansforum

I en framtid där det finns mer folk i skogen, både professionellt och i rekreationssyfte, behövs en tydligare och bättre dialog mellan nya och befintliga verksamheter. Skogens intressenter behöver även komma samman för att kunna utveckla satsningar på nya verksamheter.

Regionala forum bör inrättas för att sammanföra olika intressenter inom skogssfären för att skapa tillväxt, jobb och stärka ett brett värdeskapande av skogen. Arenan ska utgöra en bas för samverkansprocesser, utveckling och löpande dialog om de mångbrukade skogarnas aktuella frågor och utmaningar. Det behövs ofta regional och lokal implementering och anpassningar av nationella inriktningar. Den regionala arenan bör främja lokala dialoger.

Regeringen bör rikta ett erbjudande till aktörer med regionalt utvecklingsansvar i fem skogslän att som pilotregioner starta regionala "Arena skogen". Anslaget bör gälla ett år och i uppdraget ingår att redovisa framgångsfaktorer och förslag till fortsättning. Ambitionen är att alla regioner på sikt har ett sådant forum.

Länsstyrelserna blir en central part för aktörer med regionalt utvecklingsansvar att samverka med, vilket bör stödjas i regleringsbrev, likväl som att Tillväxtverket, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen bör få i uppdrag att stödja pilotarenorna i frågor som berör myndighetens ansvarsområden. Regeringen bör även rikta ett uppdrag till Statskontoret att följa och utvärdera pilotregionernas arbete i syfte att ge stöd för framtida arbete.

Som fortsättning på det nationella skogsprogrammet bör det inrättas ett programkansli inom Regeringskansliet. Kansliet bör ha en pådrivande, kommunicerande och samordnande funktion för ökat mångbruk och de regionala arenorna likväl som genomförande av hela programmet.

Motiv/skäl

- Målbilden är att mångbrukade skogar är en bas såväl för tillväxt och nationellt hållbar välfärd och välbefinnande som för framgångsrika och innovativa företag och ett aktivt föreningsliv. Arenan skulle ge förutsättning för förädling av alla delar av mångbrukandet där strategiska och operativa satsningar kan diskuteras och implementeras. Hela skogens potential kan tas tillvara. Nya områden för jobb och tillväxt gynnas.
- Att använda regionernas ansvar för regional utveckling och dess kommunala koppling avser ge en ny typ av hävstång för frågorna.
- Arenan kan utgöra ett pådrivande organ för att få till stånd förändringar i synsätt på skogen och dess näringar samt medverka till lämpliga avvägningar och anpassningar.
- Det övergripande uppdraget för arenan är att genom dialog skapa tillväxt, jobb och intresse för skogen.
- Förslaget kopplar till mål för regional utveckling, näringspolitik, integration, kompetensutveckling, samhällsplanering, bostadsbyggande, miljöpolitiken. T.ex. lägst arbetslöshet i EU 2020 kräver en politik för hela landet etc. Integration av nyanlända kräver tillskapande av nya jobb som underlättas av insatsen. Regional utveckling och attraktiv landsbygd.

- Det är positivt att även andra arenaformer utformas, t ex kring större skyddade områden eller på kommunal nivå, t.ex. kopplat till översiktsplaner. Förvaltare kan tillsammans med berörda intressenter, utveckla affärsmodeller för att utveckla områdena jobb, tillväxt och integration med mångbruk i skogen som bas. Inspiration till utformningen kan dras från innovativa förvaltningsmodeller, t.ex. förvaltningsråd.
- I grunden bör en välfungerande Arena skogen vara regionalt orienterad, men för att få en god effekt finns starka skäl att regeringen tillhandahåller en samverkansfunktion på nationell nivå, lämpligen i form av ett programkansli inom regeringskansliet.

Adressat och genomförande

- Regeringen bör rikta ett erbjudande till aktörer med regionalt utvecklingsansvar i fem skogslän att som pilotregioner starta regionala Arena skogen. Anslaget bör gälla ett år och i uppdraget ingår att redovisa framgångsfaktorer och förslag till fortsättning.
- Frågor om friluftspolitik, markanvändning, regionplanering, infrastruktursatsningar, kommunikationssatsningar och kompetensutveckling bör lyftas i detta forum. Flera förslag till konkreta uppdrag att behandla i arenan kan hämtas ur den här rapporten. Uppdrag läggs i slutet av 2016 och rapporteras i utgången av 2017. Uppdraget startar som ett pilotprojekt med avsikt att övergå i nationell implementering som fortgår löpande.
- I Arena skogen bör det ingå representanter för aktörer med regionalt utvecklingsansvar, skogsägare, näringsliv och civilsamhälle.
- Skapa förutsättningar för alla aktörer att delta i Arena skogen.

Konsekvenser av förslagen

- Att samordna regionala arenor i några pilotprojekt förefaller som en kostnadseffektiv väg att realisera förslaget. Genom förslaget skapas goda regionala och lokala förutsättningar för ett proaktivt driv i mångbruksfrågorna och för att undvika onödiga konflikter kring markanvändning och skogsbruk. Förslaget skapar tillväxt, jobb och ett bredare värdeskapande och inkomstbas av skogens alla värden. Förslaget bedöms ha liten kostnad i förhållande till samhällsnyttan.

3.3.2 Åtgärdsförslag – Stärk aktivt möjligheterna att leva, bo och verka i Sveriges skogsbygder

Framtidstron och entreprenörsandan i skogsbygderna behöver stärkas! En levande landsbygd är en förutsättning för att utveckla mångbruksnäringar och stärka konkurrenskraften i skogssfären. Arbetskraft måste finnas nära skogen. Attraktiva landskap med god infrastruktur ökar möjligheterna för upplevelser och företagande med skogen som bas.

3.3.2.1 Åtgärdsförslag – Genomför förslag från den parlamentariska landsbygdskommittén delredovisning¹⁴

Flertalet frågor som diskuterats i arbetsgruppen kan återfinnas i den parlamentariska Landsbygdskommitténs delredovisning och arbetsgruppen stödjer dess slutsatser när det gäller möjligheten att bo och verka på landsbygden.

Motiv/skäl

Urbaniseringen gör att städerna växer och staden blir normerande i många politiska perspektiv. Det finns flera åtgärder som kan motverka vissa av urbaniseringens drivkrafter. Den parlamentariska Landsbygdskommittén lämnar flera förslag för att stärka landsbygden.

Arbetsgruppen har noterat att den parlamentariska landsbygdskommittén arbetar med flertalet av de frågor som arbetsgruppen diskuterat vid mötena. Arbetsgruppen vill ta tillfället i akt att lyfta fram landsbygdsutvecklingens stora betydelse för att leva upp till skogsprogrammets vision. En välfungerande landsbygd är en förutsättning för att realisera skogens värden och det gäller i synnerhet för infrastruktursatsningar, bredbandstrategi för hela landet, service center, myndigheters närvaro och värdesäkring av investeringar.

Konsekvenser av förslagen

Här lämnas inga konsekvenser av förslagen eftersom landsbygdskommitténs arbete fortfarande pågår.

3.3.2.2 Åtgärdsförslag – Utred artskyddsförordningen för att säkerställa att den är tillämpbar, effektiv och rättssäker

Utred artskyddsförordningen för att säkerställa att den är tillämpbar, effektiv och rättssäker.

Motiv/skäl

Avgörande för investeringar och utveckling i näringar och entreprenörskap med skogen som bas är trygghet i ägandet och tydlighet kring hur gällande regelverk tillämpas. När det gäller artskyddet så finns det idag två regelsystem miljöbalken och skogsvårdslagen som parallellt berör skogsbruket. Vissa skogsägare upplever brister i rättsäkerheten gällande tillämpning och hantering av artskydd och nyckelbiotoper. Arbetsgruppen har noterat och diskuterat oklarheter i hur art- och habitatdirektivet implementerats i artskyddsförordningen och hur den tolkats och tillämpas i den brukade skogen.

I prop 2013/14:141 föreslås att ”en särskild utredare bör få i uppdrag att se över artskyddsförordningen och angränsande regelverk på artskyddsområdet. Syftet med uppdraget bör vara att efter en allmän översyn av bestämmelserna på området föreslå dels en lättöverskådlig och samlad artskyddslagstiftning, dels enskilda bestämmelser som på ett bättre sätt än i dag tillvaratar nationella och internationella skyddsintressen samtidigt som de är väl avpassade för praktisk tillämpning”.

¹⁴ På väg mot en ny politik för Sveriges landsbygder - landsbygdernas utveckling, möjligheter och utmaningar SOU 2016:26.

Arbetsgruppen föreslår att artskyddsförordningen bör utredas för att säkerställa att den är tillämpbar, effektiv och rättssäker. I samband med detta bör även en översyn göras av hur ersättning vid inskränkning av brukande i skogen bäst utformas då rättsläget kring detta är oklart och praxis inte utvecklad.

Konsekvenser av förslagen

Några konsekvenser av detta förslag lämnas inte eftersom förslaget innebär en utredning.

3.3.2.3 Åtgärdsförslag – Gör tillämpningen av strandskyddet mer rättvis över landet

Av kommittédirektiven till den parlamentariska landsbygdskommittén framgår att strandskyddet inte hanteras inom ramen för kommittén. Strandskyddet påverkar i hög grad möjligheterna för besöksnäring och infrastruktur för friluftsliv. Strandskyddsdelegationen¹⁵ framhåller i sitt betänkande att regelförändringarna genom prop. 2008/09:119 inte fullt ut har fyllt sitt syfte om att skapa differentierade strandskyddsregler. Delegationens uppfattning är att det finns ett brett stöd för en sådan differentiering men ifrågasätter om den har fått full effekt.

Delegationen framförde att det finns anledning att genomföra en översyn av strandskyddsreglerna i syfte att möjliggöra ett långsiktigt bevarande av strandområden och samtidigt skapa förutsättningar för att utveckla boenden och verksamheter på landsbygden. Arbetsgruppen stödjer den uppfattningen och lägger därför ett särskilt förslag gällande strandskyddet.

En utvärdering bör göras av hur strandskyddslagstiftningen och dess tillämpning bättre kan möjliggöra dispenser för företagsverksamhet som är beroende av tillgång till strandnära lägen eller friluftsanordningar som bidrar till ökad tillgänglighet och rekreation.

Utformningen av LIS-instrumentet och de särskilda skälen för dispens från strandskyddslagstiftningen bör ses över för att uppnå ett mer ändamålsenligt strandskydd i hela landet.

Tillämpningen av reglerna behöver harmoniseras så att effekterna inte gynnar exploatering i städer framför exploatering i glesbygd.

Motiv/skäl

- Av kommittédirektivet till den parlamentariska Landsbygdskommittén framgår att strandskyddet inte hanteras inom ramen för kommittén. Strandskyddet påverkar i hög grad möjligheterna för besöksnäring och infrastruktur för friluftsliv.
- Strandskyddsdelegationen hade i uppdrag att utgöra en arena för erfarenhetsutbyte och dialog kring strandskydd. De framhåller i sitt betänkande att regelförändringarna genom prop. 2008/09:119 inte fullt ut har fyllt sitt syfte om att skapa differentierade strandskyddsregler.

¹⁵ SOU2015:108 Strandskyddet i praktiken.

- Kommunernas möjlighet att peka ut områden för lokal utveckling i strandnära läge (s.k.LIS) i Miljöbalken ger en grund för differentierad tillämpning av reglerna för strandskydd. Strandskyddsdelegationen framförde att det finns anledning att genomföra en översyn av strandskyddsreglerna i syfte att möjliggöra ett långsiktigt bevarande av strandområden och samtidigt skapa förutsättningar för att utveckla boenden och verksamheter på landsbygden.
- Samtidigt som en differentiering av tillämpningen av strandskyddet förefaller ha ett brett stöd, finns det indikationer på att skyddet är fortsatt starkt i gleset bebyggda områden och svagare i tätbebyggda områden. Arbetsgruppen ser därför ett behov av en översyn/utvärdering av reglerna för strandskydd.
- Exempel på domar i ärendet
  - Första prejudikatsdomen rörande dispensskälet ”väl avskilt från området närmast strandlinjen” – Norrtäljefallet. Svea Hovrätt 2011-06-17, mål M 215-11.
  - Nekat dispens för fritidstomt, ”på skogen utanför Rättvik”. Gesarfallet. Mark- och miljödomstolen, Nacka, 2012-06-20, mål M 797-12.
  - Nekat dispens för väderskydd, Svea Hovrätt 2016-04-05, mål M 10456-15.

Konsekvenser

Några konsekvenser redovisas inte eftersom förslaget innebär en översyn, vilket passar in i regeringens förslag om utredning av strandskyddet.

3.3.3 Åtgärdsförslag – Växla upp jobbskapande och företagsutveckling inom skogens mångbruk

Det finns flera källor till ny företagsamhet från skogen. Ett mångbruk av skogen inkluderar såväl traditionellt skogsbruk som annan användning av skogen medan den växer. Det är väl känt att skogsupplevelser i s.k. närskogar bringar hälsa och återhämtning åt stressade människor. Värdet av detta är svårt att uppskatta men samhällsnyttan är hög. Riktade insatser för att förebygga ohälsa och för att hjälpa sjuka människor inom s.k. grön omsorg har utvecklingspotential.

Skogar kan också vara själva stommen för verksamheter så som lajvares äventyr eller utomhussporter och friluftsliv. Stora behov finns av skogar med möjlighet till sådana aktiviteter och där anpassningar gjorts i form av allt från leder till toalettmöjligheter. Därutöver genererar tillvaratagande av vilt, bär, slöjdvirke, örter, rent vatten och svamp från skogen både rekreations- och mätbara monetära värden för bl.a. handel, restaurang och turism. Naturturism kan bygga på delar från samtliga av dessa områden. Allt sammantaget visar utvecklingen på goda förutsättningar för nya kommersiella lösningar som kan bedrivas renodlat eller i kombination med skogsbruk.

För att processerna ska få en skjuts framåt föreslår vi satsningar på bl.a. rådgivning, riskkapital, enkla jobb, digital information och trä och design. En grundbult för fortsatt utveckling av verksamhet i mångbrukande av skogar är att nuvarande beskattningsmodell för

intäkter från skogen behålls och att ändamålsenligt generationsskifte, med sikte på aktivt brukande i någon form, förenklas.

3.3.3.1 Åtgärdsförslag – Uppdra åt myndigheter och relevanta aktörer med ansvar för tillväxt och företagsutveckling att göra en satsning för skogens mångbruksföretag.

Uppdra åt Tillväxtverket att i samverkan med andra relevanta aktörer, t ex Vinnova och Almi, lämna förslag till åtgärder för att stärka mångbruksföretagande med skogen som bas. Det bör innefatta rådgivning, kompetensutveckling samt tillgång till investerings- och riskkapital.

Därtill behövs ytterligare satsningar på nätverksbildande och kommunikationsstöd för att synliggöra det goda med produkter och tjänster med skogen som bas. Delar av detta arbete bör läggas inom Arena skogen, till vilken tillväxtmyndigheterna bör ha en stödjande funktion.

Växla upp skogen – inför ett mikrostöd för ökat företagande med mångbruk som bas.

Motiv/skäl

- Ett ökat mångbruk av skogar innebär en stor potential för samhället. Mångbruk skär på annan ledd mellan de traditionella samhällssektorerna vilket skapar hinder för att utnyttja potentialen. Behoven av åtgärder är inte sällan komplexa och det krävs en utredning såväl kring vad som behövs som hur det ska organiseras.
- Ordinarie myndigheter och offentliga aktörer som hanterar företagsutveckling och tillväxt måste börja ta tillvara möjligheterna av mångbrukade skogar.
- En riktad, långsiktig satsning behövs för att börja realisera potentialen av mångbrukade skogar; lokal förädling av träråvara, livsmedelsföretag av skogsråvara, naturturism, företag inom grön hälsa m.m.
- En utbildningsatsning bör riktas till markägare, planerare och entreprenörer om hur mångbruk kan utvecklas och se ut.
- Statliga riskkapitalbolag ges nya nyckeltal för framgång. Istället för att endast mäta storleken på den årliga vinsten i bolaget bör framgång mätas i antal företag som startats upp eller hålls igång tack vare satsningar från bolaget. Vinstkravet bör kunna vara sekundärt när företag nybildas inom mångbruk, som kan stärka landets ekonomi i nästa led.
- Den tidigare satsningen Väx med skogen där ekonomiskt stöd lämnades till företagare med koppling till skog har varit lyckosam och bör vidareutvecklas. Det har visat sig att stödet har resulterat i 167 bevarade eller nya jobb. Satsningen har gett företagen möjlighet till ny eller breddad verksamhet främst inom områdena träbearbetning, naturturism, och produktutveckling.

Adressat, genomförande

- Regeringen ger uppdrag och medel till Tillväxtverket att tillsammans med relevanta aktörer genomföra utredningen.
- Regeringen ger uppdrag och medel till Skogsstyrelsen att tillsammans med relevanta aktörer utreda hur stödet Växla upp skogen ska utformas.

Konsekvenser

När det gäller uppdragen lämnar vi inga förslag till konsekvenser.

Generellt bedöms förslagen ha låga kostnader och potential att ge stor samhällsnytta.

3.3.3.2 Åtgärdsförslag – Jobb i skogen för nyanlända och långtidsarbetslösa

En satsning föreslås på skötsel av skog i skyddade områden, skolskogar och eftersatta röjningar samt områden med höga sociala värden.

Motiv/skäl

- Det finns starka naturvärdesskäl att sköta många av Sveriges formellt skyddade områden. Det finns också behov av att åtgärda eftersatta röjningsåtgärder i produktionsskog samt att underhålla skogliga försöksparkar och skolskogar samt utveckla skogsmuseer.
- Arbetet stärker förutsättningarna för lövskogsskötsel som är särskilt arbetsintensiv och gynnar skogens tillväxt. Insatsen bidrar till stärkta förutsättningar för mångbruk så som bl.a. lövskogssatsningar, friluftsliv och naturturism i skogar som skötts och gjorts tillgängliga.
- Inom samtliga dessa områden skulle nyanlända och långtidsarbetslösa kunna göra insatser samtidigt som de kan erbjudas meningsfulla uppgifter. Arbetsförmedlingens rapport ”Uppdrag avseende åtgärder för att utbilda och ge praktik inom de gröna näringarna” och regeringens satsning på ”moderna beredskapsjobb”¹⁶ utgör underlag för förslaget.
- Insatsen ger sysselsättning till grupper som står längst från arbetsmarknaden och en öppning till naturlig integration på boendeorten. Då nyanlända och långtidsarbetslösa utgör utsatta grupper på arbetsmarknaden är det viktigt att göra insatser för att minimera risken att de utnyttjas.

Adressat, genomförande

Naturvårdsverket får i uppdrag och medel att intensifiera skötseln av formellt skyddad natur.

Arbetsförmedlingen får medel och uppdrag att fortsätta sitt samarbete med Skogsstyrelsen och andra berörda intressenter för gröna jobb för nyanlända. Det pågår ett utvecklingsarbete för detta.

Konsekvenser

Förslaget kan tillgodose behov av skötsel inom miljöpolitik och skogspolitik och ger goda möjligheter till förbättrad integration av nyanlända.

Kostnaderna för Arbetsförmedlingen bör anpassas till mängden nyanlända och långtidsarbetslösa. Förslagen bedöms ha låga kostnader i förhållande till samhällsnyttan. Om

---

¹⁶ Regeringens satsning på moderna beredskapsjobb: <http://www.regeringen.se/artiklar/2016/05/regeringen-satsar-pa-moderna-beredskapsjobb-i-staten/>

nyanlända och långtidsarbetslösa via förslagen får en sysselsättning som sedan kan ge en permanent förankring på arbetsmarknanden ger detta stora besparingar för samhället.

3.3.3.3 Åtgärdsförslag – Satsa på digital information

Gör Lantmäteriets och andra relevanta myndigheters kartmaterial tillgängliga för alla användare.

Motiv/skäl

- Tillgång till relevant digitalt kartmaterial är en nyckel till företagsutveckling.
- Digitaliseringen ställer nya krav på statsförvaltningen och tillgång till information är en viktig faktor för utveckling.
- Öppna geodata kan utveckla bättre e-tjänster och offentlig service förbättras. Med hjälp av fritt tillgängliga flygfoton, höjddata och kartor kan tydligare, enklare och mer effektiv offentlig förvaltning bli till nytta för både företagare och samhälle.
- Naturvårdsverket har i regleringsbrev 2016 i uppdrag att utveckla förutsättningarna för användarvänlig information för olika digitala plattformar om naturområden, särskilt skyddade områden, för att allmänhetens tillgänglighet ska öka samt främja friluftsliv och turism. Uppdraget ska genomföras tillsammans med Tillväxtverket samt länsstyrelserna i Stockholms, Jämtlands och Örebro län.
- Skogsstyrelsens Meddelande 5:2015 ”Informationsbehov för god miljöhänsyn” påvisar behovet av verksamhetsutövarers tillgång och användning av kvalitetssäkrat dataunderlag.

Adressat, genomförande

Lantmäteriet får uppdrag och medel som möjliggör att relevant kartmaterial kan göras tillgängligt för alla. För det behövs en ny finansieringsmodell för Lantmäteriets verksamhet med grundläggande geodata.

Konsekvenser

De positiva konsekvenserna av att kartmaterial blir allmänt tillgängligt bedöms vara mycket stora och kostnaderna för samhället låga. Dagens situation där kartmaterial inte är allmänt tillgängligt skapar stora problem för många aktörer. Ca 70 procent av Lantmäteriets geodata finansieras genom avgifter. Användningen är omgärdad av begränsande villkor för vidare spridning och delning.

Långa ledtider i plan- och byggprocesserna kortas om alla aktörer, inklusive konsulter och underentreprenörer, har gemensam lägesbild med enhetliga kartor, ortofoton och höjddata. Öppna geodata skulle förbättra myndighetskommunikation med de privata aktörer som är verksamma inom skogsbruket, vilket skulle ge såväl miljövinster som ett effektivare skogsbruk. Givet skogsbrukets omfattning i Sverige så kan även marginella effektiviseringar leda till såväl fler arbetstillfällen som betydande ekonomiska effekter.

3.3.3.4 Åtgärdsförslag – Regeringen bör göra en satsning för att stärka nätverk för skogsägande kvinnor

Skogsstyrelsen får i uppdrag att stödja arrangerandet av en årlig samlande nätverksträff för skogsägande kvinnor.

Motiv/skäl

- Den privatägda delen av Sveriges skogar ägs till 40 % av kvinnor. De kvinnliga skogsägarna är också Sveriges största kvinnliga företagargrupp, men den behöver ta större plats i skogssfären och ges mer uppmärksamhet. Kanske kan skogsägare som är kvinnor bidra till att skynda på utvecklingen mot mångbrukade skogar?
- En särskild satsning bör göras för att stärka kvinnliga skogsägares röst i en traditionellt manlig bransch. Flera bra nätverk finns redan idag för att stärka kvinnors inflytande över det egna skogsägandet. Nätverken behöver ges möjligheter att träffas för att inspirera varandra och växla upp arbetet ytterligare.

Adressat, genomförande

Skogsstyrelsen får uppdrag och medel att stärka nätverk för skogsägande kvinnor.

Konsekvenser

Förslaget bidrar till att stärka kvinnor som i sin roll skogsägare. Det bedöms vara av stor vikt för jämställdhetsarbetet inom skogssektorn.

3.3.3.5 Åtgärdsförslag – Trä och design

I syfte att gynna efterfrågan av förädlade träprodukter såsom möbler och designföremål behövs kommunikation om dess fördelar. Mindre producenter kan behöva rådgivning i att paketera sitt träkoncept, ta sig till marknad och vidareutveckla sin affär. En centralt placerad resurs kan samordna nätverk och bidra till utveckling av förädlade träprodukter. Kontaktytorna bör öka mellan trä i design och arkitektur och allmänheten genom kreativa vägar, t ex genom satsningar i traditionella eller sociala medier.

Motiv/skäl

Förslaget kopplar till 3.3.3.1 som en konkretisering av en satsning som behövs för att stödja efterfrågan av klimatsmarta, hållbara träprodukter.

Adressat, genomförande

- Uppdrag till Tillväxtverket att stödja mindre producenter i att paketera sitt träkoncept, ta sig till marknad och vidareutveckla sin affär. Det bör innefatta stöd genom rådgivning, kompetensutveckling, kunskapsspridning, nätverksträffar.
- Ta fram kommunikationsplattform som mindre aktörer kan ansluta sig till för att marknadsföra sina produkter och tjänster. En samordnande resurs bör knytas till kommunikationsplattformen.

Konsekvenser

Förslaget bidrar till att ge fler mindre företagare förutsättningar att växa och skapa jobb i hela landet.

3.3.3.6 Åtgärdsförslag – Regeringen bör fortsätta verka för att säkra enskilda näringsidkares beskattningsneutralitet i relation till andra företagsformer

Skogens särskilda förutsättningar med över tid ojämna intäkter och utgifter är viktiga i sammanhanget. Utformningen av regler för generationsskiften är viktigt för att stimulera till aktivt brukande.

Motiv/skäl

- Ett lönsamt skogsbruk är en förutsättning för att upprätthålla avverkningsnivå och investeringsintresse som kan driva utveckling och mångbruk.
- För mindre privata skogsägare varierar inkomsterna från skogsbruk kraftigt över tid. Skogskontot och skogsskadekontot fyller en viktig funktion för ett rationell och rättvis beskattning av intäkter från skogsbruk som varierar mellan intäktsåren. De fyller även en viktig funktion för att skapa neutralitet gentemot systemet för beskattning av aktiebolag och dess ägare eftersom privata skogsägare inte har möjlighet att använda aktiebolag som verksamhetsform utan måste enligt jordförvärvslagen driva enskild firma.
- I Skatteförenklingsutredningens betänkande (SOU 2014:68) föreslås att skogskonto och skogsskadekonto slopas och ersätts av en företagsfond med betydligt lägre periodiseringsmöjligheter. Förslaget skulle försämra förutsättningarna för aktivt skogsägande och möjligheterna att använda skogen som en motor i landsbygdens ekonomi. Skogskonto och skogsskadekonto bör därför finnas kvar.
- Att generationsskiften går att genomföra enkelt och att ägandet inte splittras på för många delägare är viktigt för att upprätthålla en aktiv skogsskötsel.

Konsekvenser

- Inga förändringar av dagens regler för skogsbeskattning föreslås. Det är av stor vikt att dagens regler bibehålls intakta för att säkra investeringar i skogs- och naturvård.

Bilagor

Bilaga 1: Medverkande

Arbetsgrupp 1 – Tillväxt, mångbruk, värdeskapande av skogen som resurs

Ordföranden

Elisabet Salander-Björklund, Bergvik Skog

Peter Westman, Världsnaturfonden

Deltagare

Göran Andersson, Friluftsförbundet

Märta Berg, Naturskyddsföreningen

Ulf Bergkvist, Bergkvist-Insjön

Karin Ewelönn, GS-Facket

Mats Forslund, Jämtland Härjedalen Turism

Stig Hansson, Hela Sverige ska leva

Erik Hjærtfors, Småågarernas riksförbund

Daniel Ligné, Svenska Jägarförbundet

Lotta Möller, Skogssällskapet

Olle Nyman/Tjars Metzmaa, Sverok

Erik Petré, Häradsallmäningsförbundet

Karin Perers, Mellanskog

Lena-Liisa Tengblad, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet

Bilaga 2: Särskilt yttrande

Särskilt yttrande från Naturskyddsföreningen om slutrapport inom Nationellt skogsprogram, arbetsgrupp 1

Naturskyddsföreningen uppskattar att arbete påbörjats för att stimulera ”hållbar tillväxt, jobb och värdeskapande av skogen” och det fokus som lagts på skogens sociala värden i arbetsgrupp 1. Föreningen anser emellertid att arbetsprocessen inte varit optimal och att åtgärdsförslagen i vissa delar är otydliga och otillräckliga (jmf uppdrag och mål). En A4 medger dock ingen utveckling av detta mer än följande.

Naturskyddsföreningen står bakom rapportens åtgärdsförslag, dock ej förslagen 3.2.2 (om artskyddsförordningen), 3.2.3 (om strandskydd) och delförslaget i 2.2 om specifikt stöd till Skogen i skolan. Föreningen har av tidsskäl inte haft möjlighet att ta ställning till förslagen 3.2.1 och 3.3.6. Skälen till varför föreningen inte kan stå bakom nämnda förslag är följande:

- 3.2.2: En stark anledning till upplevd osäkerhet kring tolkning och tillämpning av artskyddsförordningen är den senfärdighet som ansvariga myndigheter och skogsbruket har visat i att implementera detta regelverk i skogsbruket. Det är genom *tillämpning* som vi vinner erfarenhet och praxis. Det är därför fel slutsats att nu, när tillämpningen efter många års försening just har inletts, göra en översyn av regelverket. Istället bör fokus nu läggas på tillämpning, fortbildning kopplat till denna samt på uppföljning och utvärdering. Först efter ett antal år, när erfarenhet och rättspraxis vunnits, bör behovet av eventuell översyn av regelverket övervägas.
- 3.2.3: Föreningen menar att förslaget om strandskyddet har fel fokus. Det som bör göras är: 1) Utvärdera om strandskyddets *biologiska syften* uppnås, dvs ger skydd för växt- och djurliv knutet till stränder. (Detta gjordes aldrig av strandskyddsdelegationen.) 2) Analysera de länsvisa undantagen (se avsnitt 7.2 i delegationens slutbetänkande) och hur de påverkar intentionen att uppnå de syften som är politiskt uttalade. 3) Adressera problemet med den stora volym strandskyddsbeslut som är formellt felaktiga (se rapport från WSP, *Översyn av tillämpningen av strandskyddslagstiftningen*, framtagna på uppdrag av Naturvårdsverket).
- 2.2: Föreningen ser gärna stöd till olika former av arbete med ”skog i skolan” men inte specifikt statligt stöd till ”Skogen i Skolan”, så som verksamheten idag är utformad.

Vidare anser Naturskyddsföreningen att det behov av att förändra normer som gruppen identifierat inte tillräckligt återspeglas i förslagen. Föreningen saknar också följande (här mkt förkortade) åtgärdsförslag som föreningen bidragit med:

- En översyn som inkluderar 1) hur de skogspolitiska styrmedel som är kopplade till tillvaratagande av skogens sociala värden används idag, 2) om dessa styrmedel är tillräckliga för att uppnå miljö kvalitets- och friluftslivsmål kopplade till skogens sociala värden, 3) om dessa styrmedel ger tillräckliga incitament för att främja skogens sociala värden och mångbruk och 4) ett *tydliggörande* av lag, föreskrifter och allmänna råd kring skogens sociala värden (dvs vad de innebär i praktiken).
- Förslag om hur resultatet av kartläggningen av skogens sociala värden kan användas som underlag vid fysisk planering, skogsbruksplanering, skydd av värdefulla skogar och myndighetsrådgivning.
- Förslag om forum för dialog på kommunnivå och forum för dialog kring specifika skogsåtgärder, kopplat till ex översiktsplanering, tillvaratagande av skogens alla ekosystemtjänster och hur mer skog kan användas för olika former av mångbruk.
- Förslag om forskning, ex om hur ett hållbart skogsbruk utifrån sociala värden bör se ut, om hur förändringar i skogslandskapet (och olika skogsbruksmetoder) påverkar skogens sociala värden och om dagens skydd och hänsyn är funktionella över tid när det gäller skogens sociala värden.

Slutligen anser Naturskyddsföreningen att processbeskrivningen i rapporten är förskönande. Ett grundläggande problem har varit att alla förslag som kommit upp inte har diskuterats av hela arbetsgruppen. Istället har *sekretariatet* beslutat om vilka förslag som lagts in i rapporten. Detta har gjort att gruppen inte diskuterat och därmed inte fått möjlighet att ta ställning till alla inkomna förslag.

Sekretariatet har inte, trots förfrågningar, motiverat varför vissa förslag (ex ovanstående) tagits bort helt, utan diskussion i gruppen. Dessutom meddelades (när slutversionen kom!) att dessa förslag inte läggs in i rapporten överhuvudtaget, inte ens som bilaga. Att sedan *helt nya* förslag (ex om artskyddsförordningen) lades in i *sista* rapportversionen, vilket innebar att inte heller dessa diskuterats av gruppen, ser föreningen som oacceptabelt. Det som nu står, att ”gruppen har valt att gå fram med de förslag som det funnits ett bredare stöd för”, stämmer alltså inte. Föreningen har utan framgång föreslagit att rapporten skulle delas upp i 1) förslag som hela gruppen är ense om och 2) förslag som behöver diskuteras vidare i en fortsatt process. Ytterligare brister i processen handlar om mycket liten koppling till forskning samt tidsbrist. Tidsbristen har bl a inneburit att gruppen aldrig helt hunnit enas kring varken målbilder, tillgångar/brister och åtgärdsförslag och att frågor gruppen varit oense om ”parkerats” utan vidare diskussion.

Bilaga 3: Vägledning till arbetsgrupp 1

Vägledning till arbetsgrupper inom det nationella skogsprogrammets dialogprocess

Grupp 1. Tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs

Bakgrund

Sverige behöver en långsiktig skogsstrategi som optimerar skogens möjligheter att bidra i utvecklingen av en bioekonomi som tillvaratar skogens hela värdekedja. Det nationella skogsprogrammet ska bidra till att stimulera flera andra strategiska satsningar och politikområden om t.ex. klimat- och miljömål, landsbygdsutveckling, regional nyindustrialisering av Sverige, utveckling av export utveckling av besöksnäring m.m. Visionen för det nationella skogsprogrammet är att Skogen – det gröna guldets – ska bidra till jobb och hållbar tillväxt i hela landet samt till utvecklingen av en växande bioekonomi.

Ett viktigt led i arbetet med det nationella skogsprogrammet är att tillhandahålla forum och former för dialog och samverkan som kan ge en ökad samsyn om skogens roll i samhället och ge möjlighet att skapa en samlad långsiktig strategisk inriktning på skogens hållbara bruk och bevarande för att ge förutsättningar för att uppnå visionen i det nationella skogsprogrammet. Dialogprocessen omfattar ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skogen och dess hela värdekedja ytterligare bidrar till sysselsättning och utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhällsekonomi.

Dialogen är även ett etappmål¹⁷ i miljömålssystemet men är som helhet bredare och har betydelse för flera politikområden. Etappmålet om att en dialogprocess har etablerats senast 1 juli 2015 är uppfyllt.

Landsbygdsministern leder arbetet med det nationella skogsprogrammet. Dialogprocessen inom skogsprogrammet pågår under 2015 –2016, och administreras av ett programsekretariat på Näringsdepartementet som också samverkar med andra departement.

Rapporter från arbetsgrupperna och programrådet kommer att utgöra underlag i regeringens arbete att utforma det nationella skogsprogrammet. Det nationella skogsprogrammet inklusive åtgärdsprogram planeras att hanteras i en proposition/skrivelse under mandatperioden.

---

¹⁷ Etappmålet om en dialogprocess i ett nationellt skogsprogram är att en öppen dialog med intressenter som berörs av skogen och dess värdekedja har etablerats senast den 1 juli 2015. Dialogen omfattar ekonomiska, sociala och miljömässiga värden och syftar till att skogen och dess värdekedja ytterligare bidrar till utvecklingen mot ett hållbart samhälle och en växande biobaserad samhällsekonomi.

Grupp 1. Tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs

- *Hållbar tillväxt och jobb i skogen.* Värdeskapande åtgärder för jobb och hållbar tillväxt i stad och på landsbygd, stärka företagandet, identifiera trösklar och ekosystemtjänster för att optimera nyttjandet av skogen, utbildningsbehov för kompetens och kunskap, jämställdhet och integration samt multifunktionalitet.
- *Skogens sociala värden.* Den sociala dimensionen av hållbarhet, brukande och bevarande med utgångspunkt att bibehålla och utveckla upplevelsevärden, natur- och kulturturism, friluftsliv, idrott, attraktivitet, tillgänglighet och forskningsbehov. Kommunikation och samverkan mellan myndigheter, markägare och andra intressenter

Detta PM utgör vägledning för arbetet inom den arbetsgrupp inom det nationella skogsprogrammet som ska behandla tillväxt, mångbruk och värdeskapande av skogen som resurs.

Arbetsgrupperna ska, inom gruppens arbetsområde ta fram en omvärldsanalys, identifiera och ta fram förslag på frågeställningar, mål, insatser och åtgärder som syftar till att nå en långsiktig strategisk inriktning på skogens hållbara bruk och bevarande för att ge förutsättningar för att uppnå visionen i det nationella skogsprogrammet. Det står arbetsgruppen fritt att utifrån beskrivningarna av övergripande sakområden ovan utforma och strukturera sitt arbetet för att kunna redovisa delrapport och slutrapport. Vägledning för processen kommer att tillhandahållas genom sekretariatet.

Nedan listas några exempel på mer detaljerade frågeställningar som arbetsgrupperna kan ta sig an om den finner det relevant. Skogens och skogsbrukets bidrag till ökad sysselsättning – hur förverkliga detta?

Hur får vi än nu aktivare skogsägare – vilka är incitamenten och drivkrafterna?
Kompetensförsörjning inom skogsbruket och hela värdekedjan – hur utveckla och på vilken nivå? Skogens sociala värden – behov av fortsatt utveckling?; Tätortsnära skogsbruk – vilka är utmaningarna och hur klara dessa? Jämställdstrategin inom skogsbruket – vad är nästa steg? Integration – behov av utveckling?

Arbetsgruppens bemanning, möten, kommunikation och redovisning

Arbetsgrupperna bemannas med representanter för olika intresseorganisationer och företag. Universitet och myndigheter deltar i huvudsak som en kunskapsresurs och vägledning i grupperna. Särskilda möten och hearings kan hållas med de intressenter som inte representeras i grupperna. Detta kommer att administreras av sekretariatet.

Processtöd kommer att tillhandahållas från sekretariatet. Representanter från sekretariat, myndighet och processkonsult ingår i arbetsgruppen och organiserar praktikaliteter och bidrar i analys och rapportering från gruppens möten.

De två ordförandena, med stöd av sekretariatet, är ansvariga för att gruppen producerar skriftlig delrapport respektive slutrapport inom angiven tid. Sekretariatet kallar till alla möten, tar fram dagordningen inför och översiktliga minnesanteckningar efter varje arbetsgruppsmöte. De färdigställda handlingarna ska registreras. Arbetsgruppens fysiska möten hålls på Näringsdepartementet och administreras av sekretariatet.

Kommunikationen inom respektive arbetsgrupp utformas av arbetsgruppen inom de ramar som regeringskansliet har möjlighet att tillhandahålla. Ordföranderna tar upp och diskuterar ordnings- och spelregler för arbetsgruppen. Hur man bör förhålla sig till varandra för att skapa ett bra arbetsklimat. Det detaljerade arbetssättet fastställs i arbetsgruppen och gruppen kommer i viss omfattning också att erbjudas särskilt konsultstöd i arbetet.

Ett gemensamt seminarium/kick off för alla arbetsgrupper med temat hur man initierar och genomför en framgångsrik dialog och renodlar frågeställningar, omvärldsanalys m.m. kommer att genomföras den 22 september 2015.

För att gruppen och omfånget av arbetet ska bli hanterligt inom utsatt tid gäller följande för gruppen:

- *Ca 10-12 personer per arbetsgrupp exklusive ordföranden*
- *Ca 6-8 möten per arbetsgrupp hålls under 2015-2016*
- *Varje grupp ska redovisa skriftlig delrapport och slutrapport*

Den första rapporten ska vara en lägesrapport om hur arbetet fortskrider.

Lägesrapporten ska redovisas senast den 1 december 2015. Slutrapport ska redovisas senast den 1 oktober 2016 och kan innehålla:

- *Bakgrund och omvärldsanalys*
- *Huvudmål för att nå visionen*
- *Förslag till insatser och åtgärder*

Särskilda synpunkter från deltagare ska redovisas i de fall man i gruppen inte kan komma överens om en konsensustext. Rapporterna från arbetsgrupperna kommer att behandlas i programrådet.

